

ДОКЛАД

С АНАЛИЗ И ПРЕПОРЪКИ ОТНОСНО ДОБРИ ЕВРОПЕЙСКИ ПРАКТИКИ ЗА АЛТЕРНАТИВНО РЕШАВАНЕ НА СЕМЕЙНИ СПОРОВЕ

СЪДЪРЖАНИЕ:

1. Цели на доклада.
2. Нормативна уредба на медиацията в Европейския съюз. Въздействие на правото на Европейския съюз върху развитието на медиацията по гражданскоправни спорове в Република България.
3. Уредба на медиацията по гражданскоправни и семейни спорове в отделните държави членки на ЕС:
4. Изводи от действащата правна уредба в областта на медиацията в страните от ЕС и нейното практическо приложение.
5. Примери за добри европейски практики за разрешаване на гражданскоправни спорове и възможността за тяхното приложение в България.
 - 5.1. Информирание на гражданите и страните по съдебни дела за възможностите на медиацията и за нейните предимства за разрешаване на правни спорове.
 - 5.2. Обучение като способ за осигуряване качеството на медиацията.
 - 5.3. Въвеждане на задължителна Медиация.
 - 5.4. Ролята на адвокатите.
 - 5.5. Придаване изпълнителна сила на подписаното в процедура по медиация споразумение.
6. Предложения за подобряване на работата на Районен съд –Русе в областта на алтернативни методи за решаване на спорове.
7. Заключение
8. Използвани източници

1. Цели на доклада:

Настоящият доклад е изготвен в изпълнение на Дейност № 2 по проект “Съдебната реформа под лупа II”, който надгражда изпълнението на проект „Съдебна реформа под лупа”, и се реализира от същите партньори: Сдружение „Център Динамика”, Клуб „Отворено общество” – Русе и Районен съд – Русе. Докладът има за цел да предостави обобщени данни от извършено проучване на европейски практики за алтернативно (извънсъдебно) разрешаване на гражданскоправни спорове с фокус върху семейните спорове, да се извърши анализ на възможността установени добри европейски практики да намерят приложение в българската правна система и да се отправят предложения за оптимизиране стратегията на съдебната реформа в изследваната област. Дейността има за цел да повиши информираността на гражданското общество относно възможността и предимствата от използването на медиацията и алтернативните способности за решаване на семейни спорове, както и да отправи предложения за подобряване работата на Районен съд – Русе в тази област.

2. Нормативна уредба на медиацията в Европейския съюз. Въздействие на правото на Европейския съюз върху развитието на медиацията по гражданскоправни спорове в Република България.

Медиацията е един от най-популярните способности за извънсъдебно разрешаване на спорове. Началото на съвременната медиация е поставено през 70-те и 80-те години на миналия век първоначално в страни от англосаксонската правна система (САЩ, Великобритания, Австралия). В европейските страни медиацията започва да намира своето място през 90-те години.

Първите актове, с които Медиацията се закрепя нормативно в Европа, са Препоръките на Съвета на Европа. През 1998 г. е приета Препоръка № R(98)1 относно семейната медиация, а 1999 г., Препоръка № (99)19 относно медиацията по наказателни въпроси, Препоръка (2001)9 относно медиация между административни власти и частни лица, в които е посочено, че при желание на страните, държавите трябва да съдействат за признаването от съдебните или други компетентни органи на постигнати в резултат на медиация спогодби, както и да предоставят механизми в съответствие с националното си законодателство за изпълнение на одобрени спогодби. Също е предвидено, че споразумението обвързва страните като договор, но има изпълнителна сила само ако бъде одобрено от съда, като не следва да се одобряват споразумения, които противоречат на установения обществен ред.

След отчитането на положителните резултати от първите препоръки, през септември 2002 г. Комитетът на Министрите на Съвета на Европа приема и Препоръка R(2002)10 за медиация по граждански въпроси. Това са първите общоевропейски актове, уреждащи института на Медиацията, които стават основа на уредбата на Европейския съюз в областта. Те са и база за създаването и на Зелена книга, и иницирирането на дискусия между всички заинтересувани лица в областта на алтернативното разрешаване на спорове по граждански и търговски въпроси (*извлечение от mediation-net.eu – медиация във факти*).

В резултат на проведените дискусии е предприета и законодателна инициатива за регламентиране на Медиацията на ниво Европейски съюз, чийто пряк резултат е Директива 2008/52/ЕО относно някои аспекти на медиацията по гражданскоправни и търговскоправни въпроси. Директивата за медиацията има за цел улесняването на достъпа до алтернативно разрешаване на спорове и насърчаване на уреждането на спорове по взаимно съгласие посредством използването на медиация и на балансирана връзка между медиация и съдебно производство. В нея са доразвити основните положения, залегнали в препоръките на СЕ, които предвиждат, че медиацията следва да е доброволна процедура, в смисъл, че страните сами отговарят за процедурата и могат да я организират както пожелаят и да я прекратят по всяко време. Въпреки това съгласно националното право следва да е възможно съдилищата да определят срокове за процедурата по медиация. Освен това съдилищата следва да могат да насочат вниманието на страните към възможността за медиация винаги когато е уместно (т. 13 от преамбюла) и никоя разпоредба на директивата не следва да засяга национално законодателство, съгласно което използването на медиация е задължително или подлежи на стимули или санкции, при условие че подобно законодателство не възпрепятства страните да упражняват правото си на достъп до съдебната система. Нищо в директивата не следва да засяга съществуващите саморегулиращи се системи за медиация, доколкото те засягат аспекти, които не са обхванати от директивата (т. 14 от преамбюла).

На 27.06.2017 г. е приет Доклад на ЕП относно изпълнението на Директивата, направени са заключения и оценки за въведените законодателни изменения въз основа на нея в отделните държави членки и се призовава същите да засилят усилията си за насърчаване използването на медиацията при гражданскоправни и търговскоправни спорове, включително чрез информационни кампании, предоставящи подходяща и изчерпателна информация на гражданите и на юридическите лица относно същността на

процедурата и нейните предимства за спестяване на време и пари, както и да гарантират по-добро сътрудничество между юристите за целта; подчертава в този контекст нуждата от обмен на най-добри практики в различните национални юрисдикции, подкрепен от подходящи мерки на равнище на ЕС, така че да се повиши осъзнаването на ползите от медиацията.

На равнище Европейски съюз, относима нормативна уредба относно семейни спорове и възможността за тяхното разрешаване посредством медиация се съдържа и в Регламент (ЕО) № 2201/2003 на Съвета от 27 ноември 2003 г. относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по брачни дела и делата, свързани с родителската отговорност, с който се отменя Регламент (ЕО) № 1347/2000, както и Регламент (ЕО) № 4/2009 на Съвета от 18 декември 2008 г. относно компетентността, приложимото право, признаването и изпълнението на съдебни решения и сътрудничеството по въпроси, свързани със задължения за издръжка.

На равнище Хагска конференция по международно частно право относими при решаване на семейни спорове са Хагска конвенция от 25 октомври 1980 г. за гражданските аспекти на международното отвлечане на деца и Хагска конвенция от 19 октомври 1996 г. за компетентността, приложимото право, признаването, изпълнението и сътрудничеството във връзка с родителската отговорност и мерките за закрила на деца, както и Ръководство за добри практики в контекста на Хагската конвенция от 25 октомври 1980 г., с които се насърчават процеси за достигане до взаимно приемливо разрешаване на семейноправни спорове с международен елемент, свързани с деца, които попадат в приложното поле на Конвенцията. В ръководството се излагат накратко принципи и добри практики, които може би ще бъдат полезни при използването на медиацията и на сходни процеси при трансграничните семейноправни спорове като цяло. По своята същност ръководството е предвидено да бъде в помощ на държавите, които са страни по Конвенцията от 1980 г., както и на държавите – страни по други Хагски конвенции, насърчаващи използването на медиация, помирение или подобни способи за улесняване на доброволното разрешаване на семейноправни спорове с международен елемент. Общите принципи, изложени в Ръководството, имат изцяло консултативен характер относно възможността компетентните органи в отделните държави да преразгледат собствените си практики относно

разрешаването на семейноправни спорове и да ги подобрят, когато това е целесъобразно и възможно.

Първоначалните стъпки на европейско равнище доведоха и до въвеждане по законодателен път на медиацията в Република България с приемането на самостоятелен Закон за медиацията през 2004 г., а по-късно и на Наредба № 2/15.03.2007 г. за условията и реда за одобряване на организациите, които обучават медиатори, за изискванията за обучение на медиатори, за реда за вписване, отписване и заличаване на медиатори от Единния регистър на медиаторите и за процедурните и етични правила за поведение на медиатора. С легитимирането на процедурата по медиация като законен способ за разрешаване на спорове, държавата признава правните последици на крайния резултат от процедурата – споразумението (чл. 16-18 ЗМ). Тъй като в рамките на процедура по медиация страните разрешават своя спор, изхождайки от своите интереси и потребности, то постигнатото между спорещите страни споразумение, е възможно да съдържа положения, които излизат извън предмета на регулиране от правото.

Развитието на нормативната уредба на ниво Европейски съюз дава своето отражение и върху промени в българското законодателство. Така например при възприемане на положенията от Директивата за медиацията, българският законодател прие, че тя намира своето приложение както по трансгранични спорове, така и при вътрешни спорове. Влиянието на Директивата върху българското законодателство е свързано и с възприемане на понятието за презграничен спор, придаване на изпълняемост на споразумения от медиация, изискванията за поверителност на медиацията и последиците за давностните срокове при процедура по медиация и др. Възприемането на част от положенията от Директивата има и друго важно въздействие в областта на гражданското процесуално законодателство, тъй като се въведоха процесуални правила за напътване или разясняване на преимуществата на различните способи за доброволно разрешаване на спорове в гражданското съдопроизводство – в общия исков процес и в част от особените искиви производства – бързо производство, производство по търговски спорове и колективни искиве.

Независимо от нормативното уреждане на медиацията, безспорно е че българското общество не беше и все още не е подготвено в достатъчна степен за възприемане на този способ за разрешаване на спорове, слабо познат и не достатъчно популярен за нашата общественост. Уредените положения в ЗМ

и ГПК не почиват на цялостна и завършена концепция за намеренията на държавата за въвеждане по разбираем и достъпен начин на медиацията въпреки очевидната нужда от това. Не са малко и публикуваните през годините критични бележки и коментари от различни автори по отношение на уредбата в Закона за медиацията. Така според проф. Силви Чернев „не може да се отрече, че основната причина, поради която в периода от 2004 г. до 2011 г. медиацията не доби очакваното разпространение, се крие в неудачността на първоначалните редакции на закона. Основни моменти в уредбата, които са от съществено значение за практическото използване на способа, бяха неудачно регламентирани или изобщо липсваха в нея, а същевременно ненужни подробности бяха хиперрегулирани, в някои случаи достигащи до парадокс“ (Чернев, С. *Адекватността на законодателната уредба на алтернативните способности за разрешаване на правни спорове. –Търговско и облигационно право, No 5, 2013, с. 8*).

Редица положения от Директивата остават все още едно добро пожелание и в това отношение са необходими конкретни стъпки за преодоляване на слабостите в уредбата на медиацията в Република България и превръщането ѝ в привлекателен начин за разрешаване на правен спор с активното участие на страните по него и медиатор. След като повече от две десетилетия в ЕС се правят опити за по-широко практическо приложение на медиацията, възниква необходимостта от преосмисляне на вижданията за нейното значение и роля и е нужно да започне по-сериозно проучване на моделите на медиация и по-конкретно в производството по граждански дела и най-вече в областта на семейните спорове, където възможността и ползите от постигане на взаимно приемливо за страните решение е най-голяма. В тази връзка би било добре да бъде анализиран опита на други европейски страни и установените в тях добри практики в областта на алтернативното решаване на правни спорове да се взаимства и в България.

3. Уредба на медиацията по гражданскоправни и семейни спорове в отделните държави членки на ЕС:

БЕЛГИЯ:

В Белгия медиацията е допустима в гражданското право, включително и при разрешаване на семейни спорове, в търговското и трудовото право.

Съществува и медиация по наказателноправни въпроси, и в областта на възстановителното правосъдие, но те са изключени от компетентността на Федералната комисия по медиация.

В Белгия медиацията намира приложение най-често в областта на гражданското право, при решаване на семейни спорове. Използването на медиация има доброволен характер и се прилага при доброволен избор от страните, като в случай на непостигане на резултат от този способ, не се предвиждат неблагоприятни и санкционни последици за медиантите страни.

В Белгия, в областта на семейното право, съдията е длъжен да осведоми страните за съществуването и възможностите, които предлага медиацията.

Наличен е уебсайт, който съдържа подробна информация, относно провеждане на медиацията, разходи във връзка с този способ и адреси на акредитираните медиатори, както и критериите и условията за тяхната акредитация.

В Белгия има създадена Федерална комисия по медиация, която е приела регламент за обучението на медиаторите, като самото обучение се осъществява без държавна намеса. Предвидени са различни програми, по семейна, гражданска, търговска и социална медиация и има приет Кодекс за добро поведение на акредитирания медиатор.

В Белгия медиацията не е безплатна. Липсва нормативна уредба на разходите за медиация, като размерът на възнаграждението на медиаторите се определя по общо споразумение между медиатора и страните.

Предвидена е възможност страна да получи финансова помощ, за да заплати разходите във връзка с медиацията, при положение, че страната е с ограничени финансови възможности.

Във връзка с възможността да бъде придадена задължителна изпълнителна сила на споразумение, постигнато в резултат на медиация, съществува нормативна възможност същото да бъде одобрено от съдия, а самото споразумение да се оформи като съдебно решение. Съществува и възможността самото споразумение да бъде нотариално заверено и по този начин, това споразумение да придобие изпълнителна сила, без да е необходима съдебна санкция, но това е осъществимо само след съгласието и на двете страни.

Съдебният кодекс на Белгия, последно изменен със Закон за различни разпоредби в областта на гражданското право и разпоредби, целящи насърчаването на алтернативни форми за решаване на спорове от 18 юни 2018 г., предвижда две форми на медиация – извънсъдебна и съдебна. Първата е уредена

в чл. 1730—1733 от Съдебния кодекс на Белгия, а втората в чл. 1734—1737 от същия кодекс. Общите принципи са прогласени в чл. 1723—1729 от Съдебния кодекс.

Съгласно чл. 1723, § 1 от Съдебния кодекс: „Медиацията е поверително и структурирано производство за доброволно постигане на съгласие между спорещите страни, протичащо с участието на независимо, неутрално и безпристрастно трето лице, което улеснява комуникацията и се опитва да постигне самостоятелно уреждане на спора от самите страни“. Чл. 1729 от Съдебния кодекс предвижда: „Всяка от страните може да преустанови медиацията във всеки момент, без това да е в неин ущърб“.

Извънсъдебната медиация е нормативно закрепена в чл. 1730, параграф 1 от Съдебния кодекс, съгласно който „Независимо от каквото и да е съдебно или арбитражно производство, всяка страна може да предложи на другите страни преди, по време на или след провеждането на съдебно производство да прибягнат до процедура по медиация. Страните посочват медиатор по взаимно съгласие или възлагат това на трето лице“.

Съгласно чл. 1731, § 1 от същия кодекс: „Страните заедно определят с помощта на медиатора условията за организиране на медиацията и продължителността на процедурата. Това споразумение се записва в протокол за медиация, който се подписва от страните и от медиатора. Разноските и възнагражденията за медиацията се поемат поравно от страните, освен ако те не решат друго., а в § 3 е предвидено, че „Подписването на протокола спира давността докато се провежда медиацията“.

Чл. 1732 от Съдебния кодекс на Белгия регламентира, че „При постигане на споразумение в резултат на медиация, то се отразява в писмен документ, в който се посочва датата и който се подписва от страните и от медиатора. Ако е необходимо се отбелязва, че то е одобрено от медиатора. Този писмен документ съдържа точните задължения, поети от всяка страна“.

Чл. 1733 от Съдебния кодекс предвижда, че „При постигане на споразумение и ако медиаторът, провел процедурата за медиация, е признат от Комисията по чл. 1727 от Съдебния кодекс, страните или една от тях могат/може да представят/представи споразумението, постигнато в резултат на медиация съгласно чл. 1731 и 1732 същия, за одобрение от компетентния съд“.

Съдът може да откаже да одобри споразумението само ако то нарушава обществения ред или ако постигнатото в резултат на семейна медиация споразумение е в противоречие с интереса на ненавършилите пълнолетие деца.

Определението за одобрение има действие на съдебно решение по смисъла на чл. 1043 от Съдебния кодекс

В хода на съдебното производство, в решението, с което на страните се предоставя възможност за разрешаване на спора чрез медиация, се определя срок за постигане на такава, който не може да превишава шест месеца и делото се насрочва за първата подходяща дата след изтичане на този срок.

Най-късно в съдебното заседание страните уведомяват съда за резултата от медиацията. Ако не са постигнали споразумение, по взаимно съгласие те могат да поискат да им бъде даден нов срок за постигане на споразумение или да поискат производството да продължи.

Когато страните заедно искат да бъде разпоредено провеждането на медиация, дадените им процесуални срокове спират да текат, считано от деня, в който те отправят това искане. Ако е необходимо, страните или една от тях могат да поискат нов срок, за да се подготви разглеждането на делото в съдебното заседание. Медиацията може да се отнася за целия спор или за част от него. Съдът остава сезиран със спора по време на процедурата по медиация и във всеки момент може да вземе мярка, която прецени за необходима. По искане на медиатора или на една от страните той може също да сложи край на процедурата по медиация, преди да е изтекъл установения срок.

Съгласно чл. 1736 от Съдебния кодекс „След изтичане на срока, в който трябва да изпълни задачата си, медиаторът информира писмено съда дали страните са постигнали споразумение. Ако в резултат на медиацията е сключено споразумение, дори и частично, страните или една от тях могат да поискат от съда да го одобри съгласно член 1043 от Съдебния кодекс.

Съдът може да откаже да одобри споразумението само ако то нарушава обществения ред или ако постигнатото в резултат на семейна медиация споразумение е в противоречие с интереса на ненавършилите пълнолетие деца.

Когато в резултат на медиацията не е сключено споразумение относно целия спор, процедурата продължава като това не засяга възможността на съда, ако прецени, че е подходящо и при съгласие на всички страни, да продължи срока за изпълнение на задачата на медиатора, колкото прецени.

ЧЕХИЯ

В Чехия медиацията е допустима във всяка област на правото, освен в изрично изключените със закон области. Най-често алтернативното решаване на спорове намира приложение в областта на семейното, търговското и

наказателното право. В Чехия има създаден централен орган – Служба за пробация и медиация към Министерство на правосъдието, който орган отговаря при разрешаване на спорове между извършителите и жертвите на престъпления в областта на наказателните производства. В областта на гражданското право медиацията се осъществява от Сдружение на медиаторите, Чешката адвокатска колегия и Съюза за производства по арбитраж и медиация, както и неправителствени организации.

Съгласно Гражданския процесуален кодекс на Чешката република председателят на съдебния състав може да нареди на страните по производството да проведат първоначална тричасова среща с медиатор, ако намери, че е налице възможност за доброволно уреждане на спора, като в тези случаи образуваното производство пред съда може да бъде спряно за срок от три месеца.

Медиацията е нормативно уредена в Чехия със закон № 202/2012г. за медиацията, а в областта на наказателните производства със закон № 257/2000г. за службата за пробация и медиация. Медиатор може да бъде лице, което упражнява дейност, съгласно закона за медиацията, което успешно е издържало професионален изпит пред комисия, назначена от Министерство на правосъдието. Обучението на медиаторите, които упражняват дейност в рамките на системата на наказателното правосъдие, се осигурява от Службата за пробация и медиация, а обучение в областта на медиацията извън сферата на наказателното правосъдие се предлага от различни организации и образователни институции. Медиацията, която се предоставя от Службата за пробация и медиация, е безплатна за страните, а разноските се поемат от държавата.

В областта на гражданското и семейното право, ако съдът спре образувано пред него производство и разпореди на страните да проведат първоначална среща с медиатор, първите три часа от срещата се заплащат по тарифа, определена в подзаконовни нормативни актове като разноските се поемат по равно от страните. Ако страната е освободена от заплащане на държавна такса, разноските се поемат от държавата. Ако медиацията продължи повече от три часа, допълнителните разноски се поемат поравно от страните по делото.

Споразумение между страните по гражданско дело, постигнато в резултат от медиация, може да бъде представено на съда за одобрение в хода на производството по делото. Резултатите от медиация, осъществена от Службата за пробация и медиация по наказателно производство, могат да бъдат взети предвид от прокурора и от съда, когато се произнасят по същество на правния спор, с който е сезиран.

ДАНИЯ

В Дания нормативно е уредена съдебната медиация по граждански дела, които се разглеждат от районен съд, висш съд, морски и търговски съд, а правилата се съдържат в Глава 27 от Закона за съдебната власт на Дания. По искане на страните, съдът може да назначи съдебен медиатор, който да ги подпомогне сами да постигнат споразумение по спора, с който е сезиран съдът. Целта на този способ е да се даде възможност на страните по всячко дело, да разрешат спора си по друг начин освен чрез традиционната помирителна процедура в съда, която се основава на приложимите разпоредби в закона, или чрез решение на съда.

Съдебната медиация предоставя възможност за постигане на споразумение, въз основа на взаимно съгласие на страните по спора и по този начин да се постигне по-удовлетворително и за двете страни разрешение, тъй като е прието, че едно такова споразумение, постигнато чрез медиация може да им предостави възможност в по-голяма степен да повлияят върху крайния изход на спора, като бъдат защитени в по-голяма степен интересите на всяка една от страните.

В Дания медиатор може да бъде съдия или длъжностно лице на съответния съд, който е определен да изпълнява функциите на медиатор, както и адвокат, който е одобрен от съдебната администрация да изпълнява функциите на медиатор в района на съответния висш съд. Медиаторът определя начина, по който ще протече медиацията, консултирайки се със страните. Със съгласието на страните, медиаторът може да провежда индивидуални срещи с тях. Всяка страна поема своите разходи по съдебната медиация, освен ако не се споразумеят за друго. Ако медиацията доведе до споразумение по взаимно съгласие, може да бъде изготвен протокол, след което делото да бъде прекратено.

Според член 478, параграф 1, алинея 2 от Закона за съдебната власт на Дания, принудителното изпълнение е допустимо на базата на помирително споразумение пред съдилищата или други органи, в случаите, когато законът разрешава принудителното изпълнение на съдебни решения.

Според член 478, параграф 1, алинея 4 от същия закон принудителното изпълнение също е възможно на базата на извънсъдебно помирително споразумение, засягащо неизплатени парични задължения, ако споразумението изрично предвижда, че може да служи като основание за принудително изпълнение.

По наказателни дела, съгласно Закон № 467 от 12 юни 2009 г. относно съветите за разрешаване на конфликти във връзка с извършени престъпления, в сила от 1 януари 2010 г., е въведена постоянна, национална система за разрешаване на конфликти по наказателни дела.

Началникът на полицията във всеки полицейски район създава „Съвет за разрешаване на конфликти“, където жертвата и извършителят могат да се срещнат след извършването на престъпление, заедно с неутрален медиатор.

Медиацията в съвета за разрешаване на конфликти може да се проведе само ако страните се съгласят да участват. Деца и младежи под 18 години обаче може да участват само със съгласието на законния им настойник. Медиацията в съвет за разрешаване на конфликти може да се проведе само ако обвиняемият е признал в основни аспекти престъплението. Медиаторът определя начина, по който ще протече процесът на разрешаване на конфликта, след като е разговарял със страните. По време на процеса на разрешаване на конфликта медиаторът помага на страните да обсъдят престъплението и може да им помогне във формулирането на споразумение, което те желаят да сключат.

Медиацията в Съвета за разрешаване на конфликти не замества наказанието или другите правни последици от престъплението.

ГЕРМАНИЯ

В Германия най-често срещаните области, в които се прилага медиация, са семейното, наследственото и търговското право. Не съществува изрично законово изискване, изключващо от обхвата на медиацията определен вид спорове или дела и винаги е възможно използването на медиация като способ за алтернативно разрешаване на спора. При съдебната медиация в Германия се допуска правна помощ, за разлика от извънсъдебната.

От 26 юли 2012 г. в Германия е в сила Закон за насърчаване на медиацията и други методи за извънсъдебно решаване на спорове от 21 юли 2012 г., обн. във Федерален държавен вестник. Това е първият законодателен акт, с който в Германия се уреждат услугите по медиация и се транспонира Директива 2008/52/ЕО на Европейския парламент и на съвета от 21 май 2008 година относно някои аспекти на медиацията по гражданскоправни и търговскоправни въпроси. Приложното поле на Закона за медиацията е по-широко от заложеното в европейската директива, тъй като Директивата се прилага само за трансгранични граждански и търговски спорове, а Законът за медиацията в Германия се прилага

за всички видове медиация, които се провеждат в Германия, независимо от естеството на спора и местожителството на страните.

Законът за медиацията в Германия съдържа само основните принципи, тъй като е прието, че медиаторите и страните се нуждаят от широко поле на действие при провеждането на медиацията. В него се съдържа легална дефиниция на понятията „медиация“ и „медиатор“, за да се разграничи медиацията от другите способи за уреждане на спорове. Медиацията е описана като структуриран процес, в който страните се стремят с помощта на един или няколко медиатори доброволно и самостоятелно да уредят спора си. Медиаторите са независими и безпристрастни лица без правомощия за вземане на решение, които напътстват страните през процеса на медиация. В закона не е уредена подробна процедура за начина на провеждане на медиацията, но са установени редица задължения за неразкриване на информация и ограничения на дейността, за да се гарантира независимостта и безпристрастността на медиаторите. Освен това медиаторите, включително техните помощници, са изрично задължени по закон да пазят професионална тайна.

В Германия процесът на медиацията за разрешаване на конфликти се използва в много области (например икономика, политика, околна среда, училища). В областта на семейното право, медиацията е свързана с разрешаването на конфликти в брачни, извънбрачни и следбрачни отношения (например между двойки, родители и деца и семейства). Тя е насочена към обективни решения, които се основават на разбирателство между страните. Особено важна област е раздялата и посредничеството при развод. В тази област тя урежда постигане на доброволно уреждане главно във връзка с последиците от раздялата и развода и по-специално с реорганизацията на родителската отговорност, издръжката, спора за имущество, делбата на движими вещи и ползването на семейното жилище.

При подаване на исковата молба в гражданските съдилища страните трябва да заявят дали са опитали извънсъдебно уреждане на спора си, включително и чрез медиация, и дали съществуват особени причини за неприемането на такъв процес. Съдът може да насочи страните към медиация или друг способ за извънсъдебно уреждане на спора и, ако страните откажат да приемат това предложение, да разпореди спиране на производството. Не е предвидено получаването на правна помощ във връзка с процес по медиация. Ако страните се съгласят, да започнат медиация заедно с избрания от тях медиатор, сключват т. нар. „Първоначално споразумение“. Таксите за медиацията не са нормативно

уредени, а разностите във връзка с медиацията се договорят въз основа на споразумение между частния медиатор и страните. Медиаторът винаги предоставя на страните пълна информация за регулирането на разходите, което възнамерява да приложи. Споразумение, постигнато в резултат от медиация, може да бъде изпълнено със съдействието на адвокат или нотариус

В Германия медиацията се предоставя от редица организации – Федерално сдружение за семейна медиация, Федерално сдружение за медиация, Федерално сдружение за медиация в икономическа и работна среда, Център за медиация, както и Германска адвокатска колегия, които сдружения подпомагат страните, в случаите, когато същите желаят алтернативно решаване на техния спор, чрез използване на медиатор.

Не са предвидени нормативни изисквания за медиаторите и същите сами гарантират, че посредством подходящо образование и обучение са придобили необходимите познания и опит, за да могат компетентно да водят страните през процеса на медиация.

ЕСТОНИЯ

В Естония съществува, както институт на медиация, така и институт на помирение, като медиацията се използва като по широко понятие и включва всички дейности, в които независима трета страна се намесва между участници в даден спор, без да има правата на съдебен арбитър. В някои случаи медиатор може да бъде и Канцлерът на правосъдието, който изпълнява функциите на омбудсман, както и функциите на омбудсман за правата на детето съгласно член 4 от Конвенцията за правата на детето.

Съгласно естонското право под помирение се разбира дейността на помирител или помирителен орган по граждански дела. Помирението е уредено в Закона за помирението, а медиацията – в специалния Закон за медиацията. Законът за помирението е бил приет именно с цел транспониране на Директива 2008/52/ЕО относно някои аспекти на медиацията по гражданскоправни и търговскоправни въпроси в естонското законодателство.

Съгласно Закона за помирението помирител може да бъде всяко физическо лице, което страните са помолили да действа като помирител. Адвокатите и нотариусите също могат да действат като помирители. По силата на специалния закон ролята на помирител може да бъде възложена и на орган на държавната или местната власт. Освен нотариуси и адвокати, са налице и неправителствени организации, които развиват дейност в областта на алтернативното разрешаване

на спорове, като Естонската асоциация на медиаторите, Съюзът за закрила на децата, чиято дейност включва предоставяне на съвети на родители, желаещи да се разделят или разведат, като ги насърчава да използват услугите на помирител с цел защита на интересите на своите деца.

Съгласно Закона за уреждане на колективните трудови спорове страните имат право да се обърнат към обществения помирител в случай на колективен трудов спор (спор във връзка с условията на колективен трудов договор). Общественият помирител е безпристрастен експерт, който помага на участниците в трудовия спор да постигнат компромис. Помирителното производство, предвидено в Закона за помирението, намира приложно поле при разрешаване на всички граждански спорове. Най-често медиацията се използва в областта на семейното право.

Съгласно естонското право, използването на помирение по принцип е доброволно.

Гражданският процесуален кодекс на Естония съдържа специална разпоредба, която предвижда помирение от съдия, когато единият родител е нарушил разпореждане във връзка с правото на лични отношения с детето. Съгласно чл. 563 от Гражданския процесуален кодекс на Естония по искане на единия родител съдът може да призове и двамата родители в съда, за да разреши такъв спор чрез постигане на споразумение. Съдът призовава родителите да се явят лично, като явяването им в това производство е задължително и при неизпълнение на това им задължение се предвижда „Глоба“ и „Принудително довеждане“. Гражданският процесуален кодекс предвижда също така, че ако съдът счете за необходимо и в интерес на решаване на делото, след като съобрази обстоятелствата по делото, и производството до този момент, той може да задължи страните да участват в помирително производство по Закона за помирението.

Министерството на социалните въпроси подпомага развитието на семейната медиация, което включва създаването на професионален стандарт за семейна медиация. Предвидено е държавните органи или органите на местно самоуправление да предлагат медиация и да покриват разноските за определени услуги по медиация. Обучението на медиаторите се организира от неправителствени организации и за него липсва специална законова уредба.

Уреденото в Закона за помирението помирителното производство не е безплатно като разноските по помирението се договарят между медиатора и участващите страни. Разноските за медиация се поделят поравно между

страните. Когато съдът призове помирител или медиатор, който да съдейства за решаване на спора, всяка страна може да поиска държавна помощ, за да покрие разноските. Ако канцлерът на правосъдието действа като помирител, не се плаща такса. Ако има допълнителни разноски, свързани с помирителното производство. Канцлерът на правосъдието решава кой да поеме тези разноски. Уреждането на колективните трудови спорове от обществения помирител също е безплатно. Разноските, произтичащи от уреждането на колективен трудов спор, се поемат от загубилата страна или се поделят между страните по общо съгласие.

Съгласно Закона за помирението споразумението, сключено в резултат на помирително производство, подлежи на изпълнение след приключване на производството – чл. 627 и сл. от Гражданския процесуален кодекс на Естония. Нотариус също може да обяви за подлежащо на изпълнение споразумение, сключено в резултат на помирително производство, проведено от нотариус или адвокат в съответствие с правилата, предвидени в Закона за нотариалните заверки.

Споразумение, постигнато чрез обществения помирител, за уреждане на колективен трудов спор, е задължително за двете страни и е действително от датата, на която е подписано, освен ако не е уговорена друга дата за влизане в сила. Такова споразумение обаче не е изпълнителен титул.

ИРЛАНДИЯ

В Ирландия медиацията най-често се използва във връзка с дела за телесни повреди, семейноправни и търговски дела и по дела, образувани по жалби във връзка с дискриминация.

Използването на медиация, като форма на алтернативно решаване на спора, е доброволно.

Медиацията е нормативно уредена в Закона за гражданската отговорност и съдилищата от 2004 г. (раздели 15 и 16). В раздел 15 е представена концепцията за заседание за медиация. Съдът може да насочи страните по дело за телесна повреда да се срещнат, за да обсъдят и да постигнат споразумение. Не съществува централизиран орган за предоставяне на услуги по медиация.

В областта на семейното право е предвидена възможност процесуалните представители на страните, при дела за развод или раздяла да обсъдят с молителя и ответника, възможността за използване на медиация за разрешаване на спора между страните. Целта е да се помогне раздялата или разводът да се осъществят

по взаимно съгласие на съпрузите. Процесуалните представители също така трябва да предоставят на заинтересованите страни имената и адресите на лица, квалифицирани да предоставят услуги за медиация на съпрузите и удостоверяват пред съда, че са предприели действия за медиация между страните. Ако в хода на производството не бъде представено такова удостоверение, съдът може да отложи производството по делото в разумен срок, за да бъде предоставена възможност на процесуалните представители на страните да проведат необходимите обсъждания, за доброволно уреждане на спора.

Обучението на медиаторите не попада в компетенцията на държавата, но като част от задълженията на Агенцията за семейно подпомагане тя предоставя обучение, свързано със семейна медиация. За да кандидатства за обучение, кандидатът трябва да е завършил курс за обучение по обща медиация от 60 часа и да премине процедура на щателен подбор.

И в Ирландия медиацията не е безплатна; заплащането подлежи на договаряне между частния медиатор и страните. Постигнатото при медиацията споразумение може да бъде изпълнено принудително, по реда предвиден за изпълнението на договорите.

ГЪРЦИЯ

В Гърция медиацията, като форма на алтернативно разрешаване на спорове се прилага по граждански и търговски дела, по трудовоправни и потребителски спорове, на жертвите на домашно насилие и по някои видове престъпления, лимитативно посочени в Закон № 3094/2010.

Гърция транспонира Директива 2008/52/ЕО със Закон № 3898/2010 г., в сила от 16.12.2010 г. Според този закон частноправните спорове могат да бъдат предмет на медиация по взаимно съгласие на страните, ако страните могат да се разпореждат свободно с предмета на спора. Съгласието за предаване на спора за решаване чрез медиация може да бъде изразено писмено или устно, като в този случай, така изразеното устно съгласие следва бъде вписано в съдебния протокол по висящото дело.

Производство по медиация може да бъде проведено, ако:

1. Страните са се съгласили да използват медиацията след възникването на спора и преди започване на съдебното производство, както и когато са изразили такова съгласие в хода на самото производство;

2. Налице е правна възможност производството по медиация да започне по инициатива на съда като съдът прикани страните да използват медиацията,

когато делото е висящо, в зависимост от естеството на правния спор, с който е сезиран съдът и при отчитане на конкретните обстоятелства по делото. В тази хипотеза, ако страните постигнат съгласие да пристъпят към медиация, съдът задължително отлага съдебното заседание за период от три до шест месеца;

В процедурата по медиация всяка страна или законният ѝ представител или пълномощник, когато става въпрос за юридическо лице, се явява с упълномощен от него процесуален представител. Медиаторът се определя от страните или от трето лице по техен избор. Процедурните действия се определят от медиатора, след постигнато взаимно съгласие на участващите страни, които могат да я прекратят по всяко време. Процедурата по медиация е поверителна и за обсъжданите въпроси не се водят протоколи. Като част от процедурата по медиация медиаторът може да комуникира и да се среща с всяка от страните. Информацията, получена от медиатора по време на контактите с едната страна, не може без нейно съгласие да се съобщава на другата страна. Лицето, предложено да бъде медиатор, не е длъжно да приеме назначаването си за такъв.

След приключването на медиацията медиаторът, страните и техните процесуални представители подписват протокол от процедурата по медиация. Ако поне една от страните поиска това, оригиналът на съставения от медиатора протокол се депозира в деловодството на първоинстанционния съд в района, в който е била проведена медиацията. При подаване на такава молба заявителят плаща държавна такса, чиито размер е определен със съвместно решение на министрите на финансите и на правосъдието, прозрачността и правата на човека. В случай че медиацията се провали, протоколът може да бъде подписан само от медиатора. От подаването му в деловодството на първоинстанционния съд протоколът от процедурата по медиация, съдържащ споразумението на страните, става изпълнително основание и въз основа на него може да се извършва принудително изпълнение в съответствие с чл. 904, ал. 2, б. „в“ от Гражданския процесуален кодекс на Гърция.

Провеждането на процедура по медиация спира преклузивните и давностните срокове до приключването на процедурата по медиация. В съответствие с разпоредбите на чл. 261 и сл. от Гражданския процесуален кодекс на Гърция спрените преклузивни и давностни срокове продължават да текат от момента на изготвяне на протокола за провалила се медиация или от момента, в който една от страните се оттегли от медиацията, чрез връчване на другата страна и на медиатора на известие или друг документ за прекратяване на процедурата по медиация.

Съгласно Закон № 3898/2010г., с който както беше посочено е транспонирана Директива 2008/52/ЕО, медиатор може да бъде само адвокат, преминал специална процедура на акредитиране. За акредитирането на медиаторите отговаря създадената Комисия за акредитиране на медиаторите, която е на подчинение на Министерството на правосъдието, прозрачността и правата на човека. За да бъде акредитиран, кандидатът за медиатор полага изпит пред изпитна комисия, съставена от двама членове на Комисията за акредитиране на медиаторите и един представител на съдебната власт.

За акредитирането на медиаторите и издаването на необходимите за акредитирането административни актове отговаря Отдел „Адвокати и съдебни изпълнители“ на Генерална дирекция „Правораздаване“ към Министерството на правосъдието, прозрачността и правата на човека. Отделът се грижи и за съставянето на списъците на лицензираните организации за обучение на медиатори и на акредитираните медиатори, които след това се разпространяват до всички съдилища.

Във връзка с трудови спорове, Министерството на труда, социалната сигурност и социалните грижи предоставя обществена услуга, която позволява на служителите да поискат официално разглеждане на трудовоправни спорове. Производството се води от Главната инспекция по труда. Инспектор със специални правомощия насрочва заседание, на което да бъде изслушан работодателят. Това заседание е различно от съдебно производство.

Във връзка с правата на потребителите като медиатор действа Омбудсманът за правата на потребителите, който е независим орган за защита правата на потребителите и е на подчинение на Министерството на регионалното развитие и конкурентоспособността и действа като извънсъдебен орган за уреждане по взаимно съгласие на потребителски спорове, успоредно с правителството за разрешаване на проблеми от неговата компетентност. Омбудсманът също така контролира дейността на Помирителните комисии на органите на местно самоуправление – префектурите, които могат да се намесят, ако не се провежда съдебно производство.

В Гърция като механизъм за алтернативно решаване на спорове, функционира и арбитражът.

Съгласно чл. 99 и сл. от Кодекса за несъстоятелността на Гърция, с цел постигане на спогодба, може да бъде определен медиатор, след подаването на молба от физическо или юридическо лице до съда по несъстоятелността. Съдът по несъстоятелността определя дали молбата е допустима и може да назначи

медиатор, избран от списък на експертите. Ролята на медиатора е да използва всички подходящи средства с цел постигането на споразумение между длъжника и кредиторите му, за да се осигури оцеляването на предприятието на длъжника. Медиаторът може да поиска от кредитните и финансовите институции информация за икономическата дейност на длъжника, която може да е полезна за успешното приключване на процедурата по медиация. Ако не може да бъде постигнато споразумение, медиаторът незабавно уведомява председателя на съда, който образува производство пред съда по несъстоятелността и ролята на медиатора приключва на този етап.

В Гърция има създадена Комисията за акредитиране на медиаторите, която отговаря за акредитирането на кандидатите за медиатори, проверката на организациите за обучение на медиатори за спазването на задълженията им и контрола на акредитираните медиатори за спазването на Етичния кодекс, както и предлага на министъра на правосъдието, прозрачността и правата на човека налагането на санкциите, предвидени от приложимото законодателство.

Обучение по медиация могат да предоставят организации с нестопанска цел, които включват поне една адвокатска колегия и поне една от националните камари, като организациите могат да развиват дейност след разрешение от Отдел „Адвокати и съдебни изпълнители“ на Генерална дирекция „Правораздаване“ към Министерството на правосъдието, прозрачността и правата на човека.

Министерството на правосъдието, прозрачността и правата на човека използва всички подходящи средства, особено интернет, за да информира обществеността за достъпа до медиация.

ИСПАНИЯ

В Испания е приет Закон 5/2012 от 6 юли 2012 г. за медиацията по граждански и търговски дела, който транспонира в испанското законодателство Директива 2008/52/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 21 май 2008 г. Този закон установява минимална рамка за провеждане на медиация без да се засягат разпоредбите, приети от автономните области.

Със Закон 5/2012 г. за медиацията по граждански и търговски дела е предвидена възможност по време на предварителното изслушване страните да бъдат информирани за това, че могат да използват медиация. Целта е да се опитат да разрешат спора, с който е сезиран съдът. Съдът може да прикани страните да се опитат да постигнат споразумение, което ще прекрати производството или ще позволи на страните да поискат спиране на производството, за да им бъде

предоставена възможност да пристъпят към медиация или арбитраж. С посочения закон, медиацията е уредена в процесуалния кодекс като един от несъдебните методи за прекратяване на производството. Когато страните постигат споразумение чрез процедура по медиация, те могат да оформят същото в официален протокол. Когато споразумението е постигнато чрез медиация, която се е състояла след образуването на съдебното производство, страните трябва да поискат от съда да одобри споразумението в съответствие с разпоредбите на Гражданския процесуален кодекс.

Съществува възможност за принудително изпълнение на споразумението за медиация, като бъдат отчетени спецификите във връзка с предмета на споразумението. Семейното право е областта, в която процесът на медиация е най-структуриран и достига най-висока степен на развитие.

На централно държавно равнище със Закон 15/2005 медиацията се разглежда като доброволно алтернативно средство за разрешаване на семейни спорове. Законът предвижда страните да могат по всяко време да поискат от съда да спре производството, така че да могат да прибегнат до семейна медиация и да се опитат да постигнат приемливо решение по спорните въпроси.

Освен това Гражданският процесуален кодекс предвижда възможността страните, по взаимно съгласие, да могат да поискат спиране на производството, така че да могат да прибегнат до медиация, но това не задължава съда да спре производството по делото.

Услугите по семейна медиация се различават значително в различните автономни области и дори в различните градове на една и съща автономна област. В някои автономни области (Каталуния) самата област предлага услугата, докато в други услугите за семейна медиация се предлагат от местните власти.

Генералният съвет на съдебната власт подкрепя и упражнява контрол върху инициативите за медиация в различните съдилища в Испания, като в тази си дейност е подпомаган от автономните области, университетите, местните власти или асоциации.

В Испания медиацията се използва и при трудови спорове. В някои случаи е задължително да се пристъпи към медиация преди да се прибегне до съд. Колективните спорове обикновено се решават чрез медиация, а в определени автономни области посредством медиация се решават и някои индивидуални спорове. Автономните области разполагат с органи за медиация по трудови въпроси, които са специализирани в разглеждане на такива спорове. На национално равнище е създадена Междудуфедеративна служба за медиация и

арбитраж, която предлага безплатни услуги по медиация за спорове, които излизат извън рамките на компетенцията на органите на автономните области.

В Закон 36/2011, уреждащ работата на трудовите съдилища, съществува разпоредба, която въвежда общо правило по силата на което всички заявления трябва да бъдат придружени от сертификат, удостоверяващ предварителен опит за помирение или медиация пред съответната административна служба, службата за медиация, арбитраж и помирение или пред органи, изпълняващи такива функции съгласно колективния трудов договор. В закона лимитативно са посочени производствата, които са освободени от това изискване. Със същия закон е въведено изричното изискване за прибегване до медиация не само по време на предсъдебната фаза на помирение, но и след започване на съдебното производство.

В сферата на наказателното право медиацията има за цел, от една страна, реинтегриране на нарушителя в обществото, и от друга – обезщетяване на жертвата.

В сферата на правосъдието за непълнолетни медиацията е изрично предвидена като средство за превъзпитание на непълнолетното лице. В тази сфера медиацията се извършва от екип, който подкрепя прокуратурата в дейността, касаеща противообществени прояви, извършени от непълнолетни.

В сферата на правосъдието за възрастни медиацията не е изрично регламентирана, въпреки че на практика в някои провинции тя се извършва въз основа на Наказателния кодекс и Наказателно-процесуалния кодекс, както и в съответствие с приложимите международни норми, което позволява постигането на споразумение и намаляване размера на наложеното наказание при възстановяване на причинените от престъплението вреди. Обикновено до медиация се прибегва при по-леки простъпки и дребни нарушения, въпреки че в някои случаи може да се използва и при деяния с по-висока степен на обществена опасност.

Що се отнася до домашното насилие, Органичният закон 1/2004 относно всеобхватните мерки за защита срещу домашното насилие изрично забранява медиацията в случаи на основано въз основа на пола насилие. В доклада на Генералния съвет на съдебната власт от 2001 г. относно основаното на пола насилие в семейството се подчертава, че дребни нарушения или нарушения, включващи домашно насилие, следва да се отнасят пред гражданските съдилища.

Генералният съвет на съдебната власт подкрепя и осъществява надзор над инициативите за медиация, които се провеждат в местните наказателни съдилища, наказателните съдилища и окръжните съдилища

В областта на административното право Законът за административното производство не предвижда изрично възможността за използване на алтернативни средства за разрешаване на спорове, въпреки че и не забранява използването на такива средства. Този закон също така предвижда възможността законосъобразността на административните дейности да може да се преразглежда чрез други средства, които допълват съдебните средства, за да се предотврати увеличаването на ненужни съдебни дела и да се осигурят свързани с по-малко разходи и бързи методи за разрешаване на множество спорове. Няма нормативно установени особени правила и медиацията се извършва от безпристрастна трета страна, обвързана със задължение за поверителност.

Закон 5/2012 за медиацията по граждански и търговски дела предвижда, че медиаторът трябва да има диплома за висше образование или висше професионално образование или да е преминал специално обучение за практикуване на медиация, придобито чрез преминаване на един или повече специални курсове, обучението по които се води от надлежно акредитирани институции, което ще бъде валидно за активно упражняване на медиация в цялата държава.

Само определени закони и разпоредби в някои от автономните области се позовават на необходимостта от обучение за практикуване на семейна медиация. Обикновено от медиаторите се изисква да притежават най-малко университетска диплома, както и да са преминали курс по практическо обучение в областта на медиацията, чиято продължителност да е между 100 и 300 часа. Специалното обучение по медиация обикновено се предлага от университетите и професионалните асоциации, например на психолозите и на адвокатите.

Обикновено медиацията, предлагана от съда, е безплатна.

В сферата на трудовите отношения услугите, предоставяни от автономните области и Междупрофесионалната служба за медиация и арбитраж, са безплатни.

В сферата на семейноправните отношения услугите, предлагани от работещите със съда органи по медиация, обикновено са безплатни.

В сферата на наказателното право медиацията, предлагана от обществените органи, е безплатна.

Извън медиацията, предлагана от съда, страните могат да прибегнат по желание до медиатор и да му заплатят хонорар, който договарят помежду си. По

отношение на разходите за медиация Закон 5/2012 изрично предвижда, че независимо от това дали медиацията води до сключването на споразумение, разходът за медиация ще бъде разделен поравно между страните, освен ако не е договорено друго.

ФРАНЦИЯ

Във Франция страните могат да прибегват до медиация във всички области на правото, при условие че тя не накърнява нормите на обществения ред, които уреждат социалното и икономическо поведение. Така например няма да е възможно да се сключи споразумение чрез медиация, за да се заобиколят императивните норми, относно брака или развода.

Медиация се прилага предимно в областта на семейното право (пред съдия по семейни дела или чрез посредничеството на семеен медиатор, както и при дела с малък материален интерес (дела разглеждани пред мирови съд или пред районен съд), чрез посредничеството на помирител. Прибягването до медиация се извършва само с предварително съгласие на страните.

Когато обаче вече има образувано съдебно производство, съгласно чл. 131, ал. 1 от Гражданския кодекс на Франция „Съдът, пред когото е отнесен за разрешаване даден правен спор, може със съгласието на страните да посочи трето лице, което да ги изслуша и да съпостави гледните им точки, за да им позволи да намерят разрешение на спора, който ги противопоставя“.

При определяне как ще се упражняват родителските права или при постановяване на привременни мерки по дело за развод, съдът също така може да укаже на страните да посетят информационна среща относно медиацията, като тя е безплатна за страните (чл. 255 и чл. 373 от Гражданския кодекс).

С Постановление № 2011-1540 от 16 ноември 2011 г. е транспонирана Директива 2008/52/ЕО на ЕС. С него се разширява обхватът на разпоредбите на директивата, така че той да обхваща не само трансграничната медиация, но също така медиацията вътре в страната, с изключение на спорове, свързани с трудови договори или административноправни спорове, свързани с упражняването на суверенната власт на държавата

С постановлението е изменен закона от 8 февруари 1995 г. с цел да се въведе обща правна уредба в областта на медиацията. С него се дава определение на понятието медиация, посочват се условията, на които трябва да отговаря медиаторът и се потвърждава принципът на поверителност, който е от съществено значение за успеха на процеса на медиация.

В постановлението се потвърждава принципът, съгласно който на всеки етап от производството съдията, пред когото даден спор е отнесен за разрешаване, може да определи медиатор, който на практика да бъде и помирител. Съдията обаче няма право да делегира на медиатор предварителните опити за помирение при бракоразводни дела и дела за развод. Съгласно постановлението, когато съдът не е получил съгласието на страните за провеждане на медиация, той може да им укаже да се срещнат с медиатор с цел да им бъдат обяснени целта и начинът, по който протича медиацията. Понастоящем тези информационни срещи могат да се провеждат само от помирители и семейни медиатори.

С декрет № 2012-66 от 20 януари 2012 г. за прилагане на Постановлението от 16 ноември 2011 г. в Гражданския процесуален кодекс е приет самостоятелен раздел, относно уреждането на спорове по взаимно съгласие с цел ясно да се регламентират правилата, уреждащи договорната медиация или помирение, както и тези, уреждащи споразуменията за уреждане на спора по взаимно съгласие. Дял V съответства на раздел VI от Гражданския кодекс, който урежда въпросите, свързани с помирението и медиацията.

Няма единен кодекс за поведение на медиаторите.

Търговско-промишлената камара на Париж е разработила кодекс за добро поведение и контролира спазването му.

През март 2008 г. Националната федерация на центровете за медиация е приела етичен кодекс, основан на Европейския кодекс за поведение на медиаторите.

Френското законодателство не изисква специално обучение за провеждане на медиация, освен в областта на семейните дела, където с декрет от 2 декември 2003 г. и с министерска заповед от 12 февруари 2004 г. е въведено изискване за диплома за семеен медиатор.

В областта на семейната медиация разпоредбите предвиждат обучение, осигурявано от акредитирани центрове, което завършва с получаване на диплома, издавана от регионалния префект след завършване на обучение или в резултат на процес на сертифициране, които потвърждават придобитите от медиатора познания и опит. Центровете за обучение са акредитирани от Регионалната дирекция по здравеопазване и социални въпроси. В тези центрове учащите преминават обучение от 560 часа в продължение на 3 години, в рамките на което са включени най-малко 70 часа практика. В края на обучението кандидатите полагат изпити.

Извънсъдебната и съдебната медиация се заплащат от лицата, които прибегват до този алтернативен метод за решаване на спорове. Ако страните прибегнат до медиация в хода на съдебното производство, възнаграждението на медиатора може да бъде предмет на правна помощ. Във всички случаи то се определя от съдията, който определя размерът на съдебните разноски след изпълнение на задачата от страна на медиатора и въз основа на представен доклад или документ за разноските (чл. 119 от Декрет № 91-1266 от 19 декември 1991 г.).

По семейни въпроси Националната каса за семейни помощи е въвела система от споразумения, която позволява на различните структури да ползват услугите по семейна медиация, при условие, че спазват определени правила.

Когато не е образувано съдебно производство, чл. 1565 от Гражданския кодекс предвижда възможност постигнатото между страните споразумение да бъде представено за утвърждаване от съдията, компетентен да разглежда съответният правен спор, за да може това споразумение да подлежи на принудително изпълнение. Когато е образувано съдебно производство, чл. 131, ал. 12 от Гражданския кодекс предвижда, че въз основа на отправено искане от страните по спора представеното от тях споразумение се одобрява от съда, който разглежда делото.

Кодекса за гражданските изпълнителни производства предвижда, че споразуменията, постигнати чрез съдебна или извънсъдебна медиация, на които съдебните или административните юрисдикции са придали изпълнителна сила, представляват изпълнителни основания.

ХЪРВАТИЯ

В Хърватия медиация може да се провежда във всички фази на производството пред обикновените и специализираните първоинстанционни и второинстанционни съдилища, търговските съдилища и Висшия търговски съд, включително и в хода на производството по обжалване. Медиацията се осъществява изключително от съдия от съответния съд, който е преминал обучение за медиатор и е включен в списъка на съдиите-медиатори, изготвен от председателя на съда в рамките на годишното разпределяне на задачите. Съдия-медиатор не може да извършва дейност по медиация по спор, по който е определен за съдия-докладчик.

В областта на семейното право медиацията е задължителна при семейни спорове по въпроси, касаещи родителските права и режимът на лични отношения.

Извънсъдебната медиация е била провеждана много успешно от центрoвете по медиация към Хърватската стопанска камара, Хърватската търговско-занаятчийска камара и Хърватското сдружение на работодателите, както и от Хърватското сдружение за медиация, Хърватското сдружение на адвокатите, Хърватското застрахователно бюро и Службата за социално партньорство на правителството на Република Хърватия. Медиация с избрани медиатори обаче може да се провежда и извън тези центрове.

Съгласно Закона за медиацията, обнародван в Държавен вестник на Република Хърватия, (бр. 18/11) и Правилата за регистъра на медиаторите и стандартите за акредитация на институциите за медиация и на медиаторите (ДВ бр. 59/11) Министерството на правосъдието води регистър на медиаторите.

Министерството на правосъдието е създадо и сформирало Комисия за алтернативно разрешаване на спорове, в чийто състав влизат представители на съдилищата, прокуратурата, Службата за социално партньорство на правителството на Република Хърватия, Хърватската стопанска камара, Хърватското сдружение на работодателите, Хърватската търговско-занаятчийска камара и Министерството на правосъдието.

Комисията има за задача да наблюдава развитието на алтернативното разрешаване на спорове, както и изпълнението на съществуващите програми. Може да предлага мерки за насърчаване на развитието на алтернативното разрешаване на спорове. Мандатът на комисията включва и предоставяне на становища и отговори на въпроси от нейната компетентност.

На заседанието на Комисията за алтернативно разрешаване на спорове, проведено на 26 ноември 2009 г., е бил приет Етичен кодекс на медиаторите.

Медиацията като способ за разрешаване на спорове е регламентирана за първи път в Закона за медиацията (ДВ, бр. 163/03), влязъл в сила на 24 октомври 2003 г. В него са отразени някои от водещите принципи, съдържащи се в Препоръката на Съвета на Европа относно медиацията по гражданско-правни и търговскоправни въпроси, както и в Зелената книга относно алтернативните способи за разрешаване на спорове по гражданскоправни и търговскоправни въпроси на Европейския съюз. Законът е изменен през 2009 г., а в началото на 2011 г. е приет нов Закон за медиацията, който е в сила в своята цялост от датата на присъединяване на Република Хърватия към Европейския съюз. В допълнение

към Закона за медиацията са приети и други закони, частично уреждащи тази материя, както и подзаконови актове по прилагането му, с които се гарантира изпълнението на закона.

В Република Хърватия процедурата по медиация започва по предложение на една от страните по спора, което се приема от другата страна, по съвместно предложение на двете страни за доброволно уреждане на спора или по предложение на трета страна (напр. съдията в съдебното производство).

Медиаторите са едно или повече лица, които въз основа на постигнато съгласие между страните осъществяват процедура по медиация. Медиаторите трябва да са преминали съответен курс на обучение. Създадената в Хърватия Съдебна академия играе особено важна роля при организирането и провеждането на обученията за медиатори. Медиацията се провежда по начин, уговорен между страните. При осъществяването ѝ медиаторът гарантира справедливо и равно третиране на страните. В хода на процедурата по медиация той може да се среща с всяка страна поотделно. Ако не е уговорено друго между страните, може да съобщава информация и данни, получени от едната страна, на другата страна само, когато е получил разрешение за това. Медиаторът може да участва в изготвянето на споразумението и да отправя препоръки във връзка с неговото съдържание. Споразумението, постигнато чрез медиация, е обвързващо за страните, които са го подписали. Ако страните са поели определени задължения по силата на споразумението, те са длъжни да ги изпълнят своевременно. Споразумението, постигнато чрез медиация, е изпълнително основание, ако съдържа задължение за изпълнение, по отношение на което страните могат да постигнат съгласие, и ако съдържа пряко изявление за разрешаване на изпълнението (клауза за придаване на изпълнителна сила).

Освен ако страните са се споразумели за друго, всяка от тях понася направените от нея разноски, а разноските за медиация се разпределят поравно между тях или в съответствие със специален закон или с правилата на институциите за медиация.

ИТАЛИЯ

В Италия медиацията е въведена със Законодателен декрет № 28/2010г., който съдържа уредба на правилата и регулацията на медиацията по гражданскоправни и търговскоправни въпроси.

Преди прогласяването с Решение на Конституционния съд на Италия от 24.10.2012 г. за противоконституционни разпоредбите на чл. 5, § 1, чл. 8, § 5 и

чл. 13 (с изключение на препратката в тази разпоредба към членове 92 и 96 от италианския Граждански процесуален кодекс от Законодателен декрет № 28/2010), в определени случаи процедурата по медиация е била условие за допустимост на иска или жалбата, като § 1, на чл. 5 е предвиждал, че „1. Лице, което възнамерява да подаде съдебен иск или жалба във връзка със спор в областта на отношенията на етажната собственост, вещни права, делба, наследствени правоотношения, семейни споразумения, наем, заем за послужване, наем на предприятие, обезщетение за вреди, причинени от движението на превозни и плавателни средства, от лица, които носят медицинска отговорност, и от клевета посредством пресата или друга медия, застрахователни, банкови и финансови договори, е длъжно първо да изчерпи средствата на процедурата по медиация по смисъла на настоящия декрет“. Ако установи, че медиацията е започнала, но не е приключила, съдът насрочва следващото съдебно заседание след изтичането на срока, предвиден в чл. 6 от Законодателен декрет № 28/2010. Той процедира по същия начин, когато медиацията не е започнала, но наред с това задължава страните в петнадесетдневен срок да подадат молбата за медиация“.

Самият чл. 6 от Законодателен декрет № 28/2010, уреждащ продължителността на процедурата по медиация, регламентира, че „Процедурата по медиация не може да продължи повече от четири месеца“, а в чл. 8, § 5 се е предвиждало че „При неучастие в процедурата по медиация без наличието на основателна причина, в последващо съдебно производство съдът може да направи доказателствени изводи по смисъла на чл. 116, § 2 от Гражданския процесуален кодекс. Съдът осъжда страната, която без наличието на основателна причина не е участвала в процедурата в предвидените в чл. 5 случаи, да внесе в държавния бюджет сума, която съответства на дължимата за съдебното производство държавна такса.

По отношение на уреждането на спорове в рамките на медиацията в чл. 11 е било регламентирано, че „Ако бъде постигнато споразумение, медиаторът изготвя протокол, към който се прилага текстът на посоченото споразумение. Ако не се постигне споразумение, медиаторът може да направи предложение за споразумение. Във всички случаи медиаторът прави предложение за споразумение, ако страните по общо съгласие поискат това във всеки един момент от процедурата. Преди да направи предложение, медиаторът информира страните за възможните последици, предвидени в чл. 13. Предложението за споразумение се изпраща на страните в писмена форма. Писмено и в

седемдневен срок страните уведомяват медиатора за приемането или отхвърлянето на предложението. При липсата на отговор в предвидения срок предложението се счита за отхвърлено. Освен ако страните не са договорили друго, в предложението не могат да се посочват направените изявления или получената информация в хода на процедурата. Ако не бъде постигнато споразумение, медиаторът изготвя протокол, в който излага предложението; протоколът се подписва от страните и от медиатора, който удостоверява подписите на страните или невъзможността им да подпишат. В същия протокол медиаторът отразява неучастието на някоя от страните в процедурата по медиация. Протоколът се депозира в секретариата на медиаторската организация, като на страните се предоставя препис от него, ако поискат такъв.

В чл. 12 от Законодателен декрет № 28/2010 е било прието, че протоколът от споразумението, при условие че не противоречи на публична политика или на императивни норми на правото, следва да бъде одобрен след подаване на молба от която и да е от страните, от председателя на по-нисшестоящия съд, в чийто район е базирана организацията за медиация. В случай на трансграничен спор от вида, посочен в чл. 2 от Директива 2008/52/ЕО на Европейския парламент и на Съвета, протоколът от споразумението следва да се одобри от председателя на по-нисшестоящия съд, в чийто район ще се изпълнява споразумението.

Одобреният протокол представлява право на принудително изпълнение върху имущество, специфично изпълнение или регистрация на съдебна ипотека.

КИПЪР

В Кипър към медиация може да се прибегне с цел разрешаване на всеки спор, при условие, че е налице съгласие на страните по него.

За разлика от другата форма на алтернативно разрешаване на спорове в Кипър, а именно арбитража, не съществуват закони, които да уреждат специално процеса на медиация. Поради това няма каквито и да било специфични правила, които да е необходимо да бъдат спазвани в областта на медиацията. Резултатът от медиацията не е решение, което може да бъде принудително изпълнено по същия начин, по който принудително се изпълнява съдебно решение.

ЛАТВИЯ

В Латвия медиацията е допустима в много области. Тя се използва най-много при граждански спорове, произтичащи от семейноправни и търговскоправни отношения.

Прибягването до медиация е изцяло доброволно и провеждането на такава не е предпоставка за започването на съдебно производство или продължаването на такава. Няма специални външни закони или разпоредби, уреждащи действията на медиаторите в Латвия.

Във всички случаи, отнасящи се до интереси и права на деца, Съветът по външни работи и помирение към Семейния съд в Рига предоставя безплатни услуги на лицата с постоянно местопребиваване в Рига. Споровете касаят най-вече издръжката, уреждане на местопребиваването на детето, правото на посещение, родителските права и отглеждането на детето.

В Латвия е създаден Съвет за медиация (асоциация, създадена на 25 юли 2011 г., обединяваща определен брой регистрирани в Латвия асоциации, активни в областта на медиацията). Целите му са насочени към разработване на общи стандарти за обучение на медиаторите, въвеждане на сертифицирани програми за обучение, да създаване и приемане на Кодекс за поведение на сертифицираните медиатори, както и да ги представлява, да представя възгледите си пред местните и националните органи, други органи и служители и да предоставя становища по законодателни въпроси и юридическата практика, свързана с медиацията.

ЛИТВА

В Литва медиацията се регулира от **Закона за помирителна медиация по гражданскоправни спорове**. Прибягването към медиация е напълно доброволно. Няма специфични правила като кодекси за поведение на медиатори. Помирителна медиация може да се предоставя срещу възнаграждение или безвъзмездно, а компетентният съд се избира от страните по спора. Това може да е окръжният съд по местожителство или регистрираното седалище на една от страните по спора.

ЛЮКСЕМБУРГ

В Люксембург медиацията е допустима главно по административни дела, наказателни дела, семейни дела, търговски дела и дела по спорове между съседи.

Гражданската и търговската медиация е консенсусна и поверителна процедура, провеждана от независим, безпристрастен и компетентен медиатор. Тя може да се отнася до целия спор или само част от него. Включва, както медиация по споразумение, така и съдебна медиация. Семейната медиация играе важна роля.

Съществува и т. н. медиацията по споразумение, при която всяка страна може да предложи на другата да отнесат въпроса до медиация на всеки етап от съдебното производство, независимо от всякакво съдебно или арбитражно производство, при условие че не е приключило изложението на становищата.

При съдебната медиация гражданският, търговският или семейният спор вече е внесен в съда и съдът може по всяко време започне процедура по медиация, доколкото не е приключило изложението на становищата на страните. Съдебната медиация в Люксембург не се прилага при дела пред Касационния съд или при бързи производства. Съдът може да прикани страните по своя собствена инициатива да пристъпят към медиация или това може да стане по общо искане на самите страни. И в двата случая се изисква съгласието на страните. В лимитативно определени случаи, когато възниква въпрос във връзка със семейното право, съдът може да предложи на страните да използват медиация и организира безплатна информационна сесия, за да обясни принципите, процедурата и резултатите от медиацията.

По наказателни дела прокурорът може преди да реши дали да повдигне обвинение да реши да използва медиация, ако чрез нея е възможно: да се предостави обезщетение на пострадалото лице, да се разрешат трудностите, произтичащи от престъплението, и да се спомогне за реабилитацията на престъпника.

Използването на медиацията не изключва последващо решение за повдигане на обвинение, ако са нарушени условията на медиацията.

Със закона от 24 февруари 2012 г. е създадена национална законодателна рамка за медиация по граждански и наказателноправни въпроси с включването на нов дял в новия Граждански процесуален кодекс. Законът транспонира Директива 2008/52/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 21 май 2008 г. относно някои аспекти на медиацията по гражданскоправни и търговскоправни въпроси. Той въвежда принципите, посочени в директивата по отношение на трансграничните спорове и ги прилага към споровете на национално равнище. Този закон е допълнен с Наредба на Великия херцог от 25 юни 2012 г. за определяне на процедурата за одобрение за медиатори за целите на съдебната и семейната медиация, на програмата за специализираното обучение по медиация и за провеждането на безплатна информационна сесия.

Медиаторът е трета страна, чиято работа е да изслуша страните заедно или, ако е необходимо, поотделно, с цел решаване на техния спор. Той не налага

решение на страните, но ги насърчава да се споразумеят за приятелско уреждане на спора.

Медиатор, който предоставя услуги като физическо лице по съдебна и семейна медиация, може да бъде одобрен/акредитиран в тази роля от министъра на правосъдието. Университетът на Люксембург предлага специална програма за обучение (магистърска степен) по медиация.

По гражданскоправни и търговскоправни въпроси не се изисква медиаторите да са одобрени, за да предоставят медиация по споразумение. При медиация по споразумение таксите на медиаторите се определят свободно. В такъв случай таксите и разходите се делят поравно между страните, освен ако те не се споразумеят друго.

При съдебна или семейна медиация таксите са определени с наредба на Великия херцог.

Споразуменията, произтичащи от гражданска и търговска медиация, имат същата задължителна сила, както съдебните решения. Независимо от това дали такива споразумения за медиация са били постигнати в Люксембург или в друга държава членка на Европейския съюз, те подлежат на изпълнение в рамките на Европейския съюз по силата на Директива 2008/52/ЕО. Одобрието на цялото или на част от споразумението от компетентния съд му придава изпълнителна сила.

Директивата е транспонирана със закона от 24 февруари 2012 г., което поставя медиацията на равна основа със съществуващите съдебни процедури.

УНГАРИЯ

В Унгария медиацията е уредена в Закон № LV от 2002 г. за медиацията и обхваща гражданскоправни спорове като изключва медиация по производства за клевета, административни производства, производства за настояничество, отнемане на родителски права, производства по изпълнение, производства за установяване на бащинство или произход, както и конституционни жалби.

Прибягването до медиация е доброволно.

Ако страните, които участват в медиация след първото заседание постигнат споразумение, което бъде одобрено от съдията, пред който спорът е висящ, то страните дължат само половината от държавните и съдебни такси, включително и хонорарът на медиатора. По същия начин е разрешен въпросът, когато страните участват в медиация преди гражданското производство.

Страните могат да направят принудително изпълнимо съдържанието на своето споразумение, постигнато в резултат на медиацията. Те могат да поискат от съда или от нотариус да включи споразумението в спогодба, одобрена от съда, или в нотариален акт, който може да бъде принудително изпълнен след това.

МАЛТА

В Малта медиация е допустима при спорове по граждански, семейни, социални, търговски дела. Тя е доброволен процес. Страните по всяко производство могат заедно да поискат от съда да спре производството, докато те се опитат да уредят своя спор чрез медиация. Също така съдът може да спре производството и да насочи страните да се опитат да уредят спора чрез медиация.

Единствено при семейни дела медиацията е задължителна, особено при дела във връзка с раздяла на съпрузи, право на лични отношения, родителски права и попечителство над децата, както и издръжката на деца и/или съпрузи.

Правителственият орган, който отговаря за медиацията в Малта, е Малтийският център по медиация, който е създаден, съгласно глава 474 от Закона за медиацията от 2004 г. Центърът по медиация предоставя форум, към който страните по даден спор могат да се обръщат или да бъдат насочени, за да разрешат своя спор с помощта на медиатор. Центърът предоставя на страните списък с медиатори, които са надлежно акредитирани от него, и им предоставя възможност да изберат взаимно приемлив медиатор от списъка. Съществува Кодекс за поведение, към който медиаторите са длъжни да се придържат по време на производства по медиация.

При семейна медиация страните могат да изберат медиатор по свой избор (от акредитирания списък) и да поемат сами разходите за това или секретариатът на съда назначава един от медиаторите на ротационен принцип от списък, предоставен от Центъра по медиация. При втория случай разноските се поемат от съдилищата.

НИДЕРЛАНДИЯ

В Нидерландия медиацията е възможна винаги и най-често се прилага по гражданскоправни и публичноправни спорове. Прибягването към медиация е напълно доброволно.

Създаден е Нидерландският институт по медиация, който е независим орган, чиято цел е повишаване на осведомеността в Нидерландия за медиацията и подобряване на равнището на предлаганите услуги. Той предоставя

----- www.eufunds.bg -----

информация относено медиацията, регистрира медиаторите и предлага независима гаранция за качеството на медиацията и медиаторите на национално равнище и поддържа публичен регистър на медиаторите. Регистрираните към института медиатори са обучени и квалифицирани да изпълняват тази длъжност в съответствие с приетите правила за медиация, които правила са изградени на базата на създадената Система за гарантиране на качеството на Нидерландския институт по медиация.

В Нидерландия бе въведена и инициатива „Медиация и правораздаване“, според която окръжният или апелативният съд, който разглежда дадено дело, уведомява страните, че съществува възможност спорът да бъде уреден чрез медиация. Съдът може да уведоми страните с писмо, придружено с информационна брошура, формуляр за самооценка за това дали конкретният спор може да бъде решен чрез медиация и формуляр за отговор. Предвидена е възможност съдията да укаже и по време на заседанието, че спорът може да се реши чрез медиация, и да предложи на спорецките страни да пристъпят към този вариант. Съществува възможност страните сами да се свържат със служител по медиация. Всеки окръжен и апелативен съд разполага с такъв служител, който да отговаря на въпросите на страните, да предаде предложението за уреждане на спора чрез медиация на насрещната страна, да съдейства на страните да намерят подходящия медиатор и да уреди първата среща между тях.

АВСТРИЯ

В Австрия медиацията може да бъде използвана за решаването на спорове по граждански дела, по които обичайно се произнасят обикновените съдилища. Страните по спор могат да решат да прибегнат до медиация на доброволна основа, за да стигнат до собствено решение на спора.

В някои случаи на спор между съседи, преди спорът да може да бъде отнесен до съда, се изисква страните да се опитат да решат спора извънсъдебно. Това може да стане чрез отнасяне на спора до помирителна комисия, която да се опита да постигне споразумение чрез районния съд или чрез медиация. Задължителна е медиацията при т.н. „Договор за чиракуване“

В Австрия Федералното министерство на правосъдието поддържа списък на регистрираните медиатори, които са преминали през специален курс на обучение.

Съществуват професионални и непрофесионални сдружения, които предоставят услуги по медиация, както и няколко неправителствени организации, които подпомагат дейността на медиаторите.

В Австрия споразуменията, постигнати в резултат от медиация, подлежат на принудително изпълнение само ако са сключени под формата на съдебна спогодба или на нотариален акт.

ПОЛША

В Полша споровете в редица области могат да бъдат разрешени чрез медиация: гражданско право, търговско право, трудово право, семейно право, дела, засягащи непълнолетни, наказателно право и съдебно-административни въпроси.

Понастоящем медиацията е най-широко застъпена в областите на гражданското и наказателното право. През 2011-2012 г. медиацията напредна с най-бързи темпове в областите на семейното и търговското право.

Медиацията е способ на доброволни начала за разрешаване на спорове и конфликти и се извършва въз основа на:

- споразумение за медиация (извънсъдебна медиация);
- съдебно решение, изискващо медиация (съдебна медиация, въз основа съдебно решение)

Ако страните не изберат медиатор, съдът има право да им назначи такъв от списък с лица, притежаващи необходимите квалификации.

Медиацията се урежда от Кодекса за наказателното и гражданското производство, Закона за производството по дела, засягащи непълнолетни и Закона за разноските по граждански дела. Приети са също подзаконовни инструменти, които уреждат в подробности процедурата по медиация в различните видове дела. Има специфични изисквания по отношение на медиация, засягаща непълнолетни. Например по наказателноправни дела и дела, засягащи непълнолетни, съдът назначава медиатора.

В областта на семейното право за медиаторите съществуват допълнителни изисквания по отношение на образованието и опита (психология, педагогическо образование, социология или право, както и практически умения за водене на медиация в случаи, засягащи семейното право).

Въпросите на медиацията са застъпени в общата програма за юридическо образование, както и в обучението на прокурорите и съдиите в Националната школа за магистрати и прокурори.

Министерството на правосъдието организира обучение за подготовка на медиационни координатори в следните области: комуникации, управление на екипи и работа с медиатори.

От 2010 г. в Министерството на правосъдието е създадена секция, която се занимава с въпросите на медиацията. В момента тя функционира в Отдела за жертвите на престъпления и насърчаването на медиацията към департамента за международно сътрудничество и права на човека.

През последните години Министерството на правосъдието в Полша е отделило специално внимание на въпросите, свързани с развитието и популяризирането на медиацията и другите форми на АРС в Полша, както и на повишаването на ефикасността и достъпността на системата на правосъдието.

Министерството на правосъдието поддържа статистика в областта на медиацията, включително за:

- броя на назначените от съда процедури по медиация;
- броя на постигнатите споразумения;
- условията на споразуменията (за медиация по наказателноправни въпроси и дела, засягащи непълнолетни);
- броя на извънсъдебните медиационни процедури (за медиацията по гражданскоправни въпроси).

Във връзка с проекти в периода 2010-2011 г. в съдилищата, провинциалните полицейски участъци и центровете за медиация са били раздадени наръчници, материали и брошури с информация за различните видове медиация и използването ѝ на практика. Проведена е била и информационна кампания по телевизията, радиото и рекламни билбордове за повишаване на осведомеността на обществеността по въпросите на медиацията. Информацията, свързана с медиацията, се разпространява безплатно от Министерството на правосъдието. Проведени проучвания в Полша, са установили, че медиацията е по-ефективен начин от гледна точка на разходите за решаване на спорове, в сравнение със съдебното производство.

В наказателни дела и дела, засягащи непълнолетни, страните не заплащат разноските, свързани с медиацията, а те се покриват от държавния бюджет. В другите случаи като общо правило, заплащането подлежи на договаряне между медиатора и страните. Медиаторът обаче може да се съгласи да проведе медиацията безплатно. Ако в резултат на медиацията бъде постигнато споразумение, 75 % от съдебните разноски на страната, която е сезирала съда, ѝ се възстановяват. В делата за развод разноските се възстановяват на 100 %.

В случаите на извънсъдебна медиация заплащането на медиатора и възстановяването на разноските му се определят от медиационния център или страните се споразумяват с медиатора преди започването на медиацията. Страните не могат да бъдат освободени от разходите за медиатора, дори и да са освободени от заплащането на съдебните разноски. И при двата вида медиация (съдебна и извънсъдебна) медиаторът може да се откаже от възнаграждението си.

По граждански дела, ако страните са постигнали споразумение, то се прилага към изготвения протокол. Медиаторът информира страните, че с подписването на споразумението те дават съгласието си то да бъде представено на съда за одобрение. Медиаторът изпраща протокола със споразумението на съда, а на страните - копие от протокола. Съдът предприема действия за одобряването или не на споразумението и за придаването на изпълнителна сила на същото. Съдът ще откаже да одобри споразумението или да му придаде изпълнителна сила, частично или изцяло, ако то противоречи на закона, на добрите нрави, целта му е да заобиколи закона, ако може да доведе до заблуда или съдържа противоречия в разрез със законните интереси на страната. Споразумение, получено вследствие на процедура по медиация, което е било одобрено от съда и на което е придадена изпълнителна сила, има сила на съдебно решение и подлежи на принудително изпълнение.

В областта на семейното право, въпросите обхванати в дадено споразумение, могат да се отнасят до помиряването на съпрузите или до последиците от раздялата или развода, досежно родителските права, правото на лични отношения с децата, издръжката на децата или между съпрузите, както и относно имуществените отношения и ползването на семейното жилище. След раздялата на родителите или съпрузите с медиация могат да бъдат решавани и въпроси, свързани с издаването на международен паспорт, избор на образование за детето, контакти с други членове на семейството и управление на собствеността на детето, които също трябва да намерят решение под формата на споразумение.

В гражданските дела започването на процедурата по медиация спира давностния срок.

По наказателни дела и дела, свързани с непълнолетни, споразумение, получено вследствие на медиация, не замества съдебното решение и няма обвързваща сила за съда. При все това съдът трябва да уважи съдържанието на решението при приключване на производството. Условието на споразумението

могат да обхващат обезщетение за материални и нематериални щети, полагане на общественополезен труд, задължения към увредената страна, задължения към обществото като цяло и други.

ПОРТУГАЛИЯ

В Португалия са приети публични мерки за насърчаване на използването на медиация в специфични области на правото, а именно в сферата на семейноправните, трудовите, наказателните, гражданските и търговските въпроси. Всяка област на медиация има своя собствена правна рамка с насоки за осъществяване на медиация.

Медиацията по семейноправни, трудови и наказателни въпроси има обособена структура с медиатори, специализирани в съответната област. Гражданската и търговската медиация се извършва като част от съдебен процес в съдилища при искове с малък материален интерес.

Медиация може да се проведе и извън юрисдикцията на съдилищата, което обикновено е известно като извънсъдебна медиация. Прибягването до медиация е изцяло по избор на страните.

В Португалия има създаден централизиран правителствен орган, който отговаря за медиацията – Генерална дирекция за правосъдна политика, която е отдел към Министерството на правосъдието. Когато даден съд реши да използва медиация при семейни спорове в съответствие със Закона за попечителството, не се събира такса. Такси се заплащат във всички други случаи без изключение, освен когато се предоставя правна помощ. Когато медиацията се извършва по инициатива на страните, разходите на всяка страна зависят от предмета на спора. Всяка страна може да депозира заявление за правна помощ и да бъде освободена от такса от компетентния орган - органите по социална сигурност.

РУМЪНИЯ

В Румъния медиацията е нормативно уредена със Закон 192/2006, съгласно чл. 2 от който страните имат право да търсят медиация в спорове, свързани с граждански или наказателни въпроси, семейни въпроси и други сфери на правото. Потребителските спорове и други спорове, предмет по които са права, с които страните могат да се разпореждат могат да бъдат разрешавани чрез медиация. Не могат да бъдат предмет на медиация въпроси свързани с лични права и с права, от които лицата не могат да се отказват.

Използването на медиация е доброволно. Страните не са задължени да търсят услуги по медиация и могат да се откажат от медиацията във всеки етап. Страните са свободни да потърсят други средства за разрешаване на спора – съдебно производство и арбитраж във всеки един момент. Заинтересованите страни могат да се свържат с медиатор преди да се обърнат към съда, а също така по време на самото съдебно производство.

В определени случаи е налице задължение за съдиите да информират страните за възможността да изберат медиация и предимствата от това. В други случаи се предлагат финансови стимули на страните, които изберат медиация или други алтернативни процедури за разрешаване на спорове.

В Румъния има създаден Съвет по медиация, който отговаря за надзора над медиацията в Румъния. Той е автономно звено, което работи в интересите на обществеността и централното му управление е разположено в Букурещ.

Членовете на Съвета по медиация се избират от медиаторите и се одобряват от Министерството на правосъдието в Румъния.

Главните отговорности на Съвета по медиация са да определя стандартите на обучение в областта на медиацията въз основа на най-добрата международна практика и да съблюдава спазването им от професионалистите; да упълномощава медиатори и да поддържа и обновява списъка с медиатори; да одобрява програмата за обучение на медиаторите; приема Етичния и нравствен кодекс за упълномощени медиатори, както и разпоредби относно тяхната дисциплинарна отговорност; приема разпоредба за организацията и функционирането на Съвета по медиация; дава предложения за изменение или съгласуване на законодателство по отношение на медиацията.

Съветът по медиация е основал Националния регистър на професионалните асоциации на медиаторите. Този регистър включва неправителствените организации, които популяризират медиацията и представляват професионалните интереси на медиаторите.

Съгласно член 12 от Закон 192/2006 упълномощените медиатори са регистрирани в „Регистър на медиаторите“, управляван от Съвета по медиация, който е публикуван в Държавен вестник на Румъния, част I.

„Регистърът на медиаторите“ е достъпен и на официалните уебсайтове на Съвета по медиация и на Министерство на правосъдието.

В Румъния медиацията не е безплатна. Размерът на възнаграждението на медиатора е предмет на споразумение между частния медиатор и страните.

Понастоящем, местните или националните власти не предоставят правна или финансова помощ за осигуряване на услуги по медиация.

СЛОВЕНИЯ

В Словения действа Закон за алтернативното разрешаване на съдебни спорове, в сила на 15 юни 2010 г., който налага на първоинстанционните и второинстанционните съдилища да приемат и прилагат програми за алтернативно разрешаване на спорове, чрез които на страните да се предоставят алтернативни средства за разрешаване на търговски, трудовоправни, семейни и други гражданскоправни спорове. Съгласно тези програми съдилищата са задължени да допуснат страните да използват медиацията в допълнение на останалите форми на алтернативно разрешаване на спорове.

Министерството на правосъдието и държавната администрация поддържа централен указател на медиаторите, които работят в съдилищата по програми за алтернативно разрешаване на спорове. Прибягването до медиация е допустимо по граждански, семейни, търговски и трудовоправни дела, както и по дела касаещи имуществени спорове, по които страните могат да се разпореждат с предмета на спора. Тя е допустима и по други дела, ако това не е изключено по закон. Използва се най-често по граждански, семейни и търговски дела на доброволен принцип.

Законът за медиацията по граждански и търговски дела (Обн. в Официален вестник на Република Словения бр. 56/08) дава обща уредба на медиацията като в него е уредена съдебната и извънсъдебната медиация (само основните постановки на производствата по медиация, които иначе представляват саморегулиращи се механизми). Той урежда кога започва и свършва медиацията, кой назначава медиатора, основните правила за поведение на медиатора, формата за сключване на споразумението за уреждане на спора, как да се осигури неговото изпълнение и т.н. Страните могат да се отклонят от разпоредбите на закона, с изключение на разпоредбите, уреждащи принципа на безпристрастност на медиатора и действието на медиацията спрямо преклузивните и давностните срокове.

Съдебната медиация уредена в Закона за алтернативното разрешаване на съдебни спорове по спорове, възникнали от правоотношения между родители и деца и по трудовоправни спорове, поради прекратяване на трудов договор, са безплатни за страните. По всички останали спорове, с изключение на

търговските спорове, съдът поема възнаграждението на медиатора за първите три часа медиация.

Споразумението, постигнато в резултат от медиация, не е изпълнително основание по себе си. Страните обаче могат да се договорят споразумението за решаване на спора да бъде сключено под формата на пряко приложим нотариален протокол, съдебно споразумение или арбитражно решение въз основа на споразумението.

СЛОВАКИЯ

Медиацията в Словакия е неформална, доброволна и поверителна процедура за извънсъдебно разрешаване на спорове посредством използването на медиатор. Целта на медиацията е постигането на споразумение, приемливо и за двете страни.

В Закон № 420/2004 за медиацията, който урежда извършването на медиация, основните принципи на медиация, организацията и последиците от медиацията. Той се прилага за спорове по граждански, семейни и трудови правоотношения и търговски договори.

Медиацията е извънсъдебно споразумение, чрез което медиаторът се стреми да разреши спор, произтичащ от договорни или други правоотношения. Това е процедура, при която две или повече страни по спора са подпомагани от медиатор да разрешат спора си.

Съгласно чл. 99, § 1 от изменения Закон № 99/1963 „Ако обстоятелствата по делото позволяват, преди първото заседание и в хода на производството съдът може да покани страните на информативна среща с медиатор от списъка в регистъра на медиаторите, с цел да се направи опит за уреждане на техния спор чрез медиация.“

Споразумението, постигнато в резултат на медиационната процедура, трябва да бъде изготвено в писмена форма. То се прилага по отношение на участващите в споразумението страни и е задължително за тях. Въз основа на споразумението правоимащата страна може да подаде молба за принудително съдебно изпълнение на решението или за прилагането му, при условие че споразумението е: съставено под формата на нотариален акт или е одобрено като съдебно помирение от арбитражен орган.

Ако не бъде постигнато споразумение в резултат от медиацията, спорът може да бъде отнесен за решаване към съда.

ФИНЛАНДИЯ

Във Финландия медиация се използва, както по граждански, така и по наказателни дела.

Споровете в областта на гражданското право, които подлежат на разглеждане от общите съдилища, могат да бъдат уреждани чрез медиация, съгласно Закон за медиация към съда (Закон 663/2005). Целта на медиацията към съда е спорещите страни сами да постигнат взаимноприемливо споразумение. Предварителните условия за медиация към съда са спорът да е подходящ за медиация и медиацията да е уместно средство предвид исконите на страните. Едната или двете страни по спора могат да подадат писмена молба преди да се обърнат към съда. Молбата трябва да бъде подадена в писмен вид и трябва да посочва предмета на спора и как се разминават позициите на страните. В допълнение, трябва да бъдат предоставени основания за това, че въпросът може да бъде решен чрез медиация.

Помирение (медиация), като алтернативно средство за разрешаване на спорове, може да бъде използвано по граждански дела, по които поне една от страните е физическо лице. Гражданските дела, различни от делата по искове за обезщетение за извършено престъпление, могат обаче да бъдат отнесени за помирение само ако спорът е с маловажен характер, като се вземат предвид предметът на спора и исконите, предявени по делото. При наказателни дела, се прилага по аналогия разпоредбите за помириенето при граждански дела.

Помирение може да бъде осъществено между страни, които лично и доброволно са изразили своето съгласие за постигането на помирение. Те трябва да бъдат в състояние да разберат неговото значение, както и решенията, до които се достига чрез процеса на помирение. По тази причина, преди страните да се съгласят на помирение, те трябва да получат разяснение на техните права във връзка с помириенето, както и за позицията им по време на процеса на помирение. Всяка от страните има право да оттегли своето съгласие във всеки момент от процеса на помирение.

Непълнолетните лица трябва да дадат лично своето съгласие за помирение. В допълнение, за участието на непълнолетно лице в помириенето е необходимо съгласието на неговия настойник или законен представител. Недееспособните пълнолетни лица могат да участват в помириенето, ако разбират значението на делото и ако дадат личното си съгласие за осъществяване на процеса.

Помирение може да се използва и при дела за престъпления, които са определени като отговарящи на условията за помирение, като се вземат предвид естеството и начина на извършване на престъплението, взаимоотношенията между заподозряното лице и жертвата и другите подробности, свързани с престъплението като цяло. Престъпленията, в които жертви са непълнолетни лица, не трябва да бъдат отнасяни за помирение, ако жертвата има нужда от специална защита поради естеството на престъплението или заради нейната възраст.

Службите за медиация получават искания за медиация и си сътрудничат с различни органи по време на процеса на медиация. Всеки спор, по отношение на който се използва медиация, се поверява на доброволен медиатор, избран от професионалисти, работещи в службата за медиация. Медиаторите се заемат със споровете, по отношение на които се използва медиация, и със свързаните с тях практически въпроси в сътрудничество със службата за медиация. Персоналът на службата ръководи и осъществява надзорна дейност върху работата на медиаторите.

При наказателните дела помирение може да бъде осъществено само между страни, които лично и доброволно са изразили своето съгласие и са в състояние да разберат неговото значение и решенията, до които се достига по време на процеса на помирение. При граждански дела (медиация към съда), за започването на медиация е необходимо съгласието на всички страни.

Във Финландия съществува национален етичен кодекс за медиатори, включващ секторни етични кодекси за медиатори-специалисти в различни области (например медиатори по семейно право, медицинско право, строително право).

Създаден е Национален институт за здравеопазване и социално подпомагане, който организира обучение за медиатори. Също така той събира статистическа информация за медиацията по наказателни и граждански дела, наблюдава и проучва медиаторските дейности и координира дейностите за развитие в тази област. Тази дейност се извършва с подкрепата на Консултативния съвет по медиация по наказателни и граждански дела.

Медиацията по наказателни дела е безплатна услуга. Тя позволява на жертвата и на извършителя на престъплението да се срещнат с безпристрастен медиатор, за да обсъдят психическите и физическите щети, нанесени на жертвата, и за да обсъдят мерки за компенсиране на вредата (Закон 1016/2005).

Медиацията води до по-ниски разходи за съответните страни в сравнение със съдебен процес. Всяка от страните заплаща само своите разходи и не е задължена да заплаща разходите на отсрещната страна. Ако страните пожелаят това, те могат да ангажират юридически съветник. Предвидена е възможност всяка от страните да подаде молба за правна помощ в служба за правна помощ.

При съдебната медиация, съдия от районния съд изпълнява функцията на медиатор. Медиацията при спорове е една от обичайните функции на съдиите. Ако делото изисква специални знания в определена област, медиаторът може, със съгласието на страните, да ангажира помощник, чийто хонорар се заплаща от страните. Задължителна е съдебна медиация за родителски права и издръжка, като постигнатото споразумение е със силата на съдебна спогодба.

ШВЕЦИЯ

В Швеция медиацията е допустима в множество области, но най-често към нея се прибегва във връзка със спорове от областта на гражданското право. Възможно е услугите на медиатор да се потърсят и в рамките на съдебното производство. Прибягването към медиация е напълно доброволно. Няма специфични разпоредби като кодекси за поведение на медиаторите. Разходите за медиация се поделят поравно между страните.

От 1 януари 2008 г. всички местни власти в Швеция са длъжни да предлагат провеждане на медиация, ако престъплението е извършено от лице на възраст под 21 години. Както общинските власти, така и полицията могат да поемат инициативата да попитат извършителя дали желае да участва в процедура по медиация.

Медиация може да се проведе независимо от възрастта на извършителя, на всеки стадий от съдебното производство. По наказателноправни въпроси тя не е част от наказанието. За нея се прилагат следните условия: трябва да е доброволна и за двете страни; престъплението трябва да е докладвано пред полицията и извършителят трябва да е признал вината си; медиацията трябва да е подходящ способ, предвид обстоятелствата по случая.

В областта на наказателното право медиацията е безплатна, както за жертвата, така и за извършителя.

4. Изводи от действащата правна уредба в областта на медиацията в страните от ЕС и нейното практическо приложение.

Анализът на правната уредба на равнище ЕС и тази в отделните държави членки сочи все по-голямо осъзнаване от необходимостта да бъде насърчавано постигането на споразумения по различни видове дела, предимно в областта на гражданското и търговското право и най-вече по семейноправни спорове за упражняване на родителски права и на правото на контакти на родител с дете, в която област са безспорни нейните предимства.

Използването на медиация и на сходни способи, улесняващи извънсъдебното уреждане на спорове по семейноправни въпроси нараства в много държави, а в част от тях е въведена като задължителна. В същото време все по-голям брой държави допускат по-голяма свобода на страните при разрешаването на семейноправни спорове, като същевременно гарантират правата на третите страни, и по-специално на децата. Осъзната е необходимостта и предимствата на взаимно приемливите решения, с които се прави всичко необходимо за насърчаване на страните по семейноправен спор, свързан с деца, да търсят негово разрешаване чрез постигане на споразумение. Последното е изключително полезно, тъй като страните по конфликта ще трябва да си сътрудничат в дългосрочен план. При спор, произтичащ от раздяла на родителите, взаимно приемливото решение може да бъде особено полезно във връзка с обезпечаване на правото на детето да поддържа лични отношения и преки контакти с двамата си родители и то редовно, както е гарантирано в Конвенцията на ООН за правата на детето. Безспорно се установява, че взаимно приемливите решения са по-подходящи, тъй като вероятността страните да се придържат към тях е по-голяма. В същото време „те спомагат за намаляване на конфликтите във връзка с упражняването на родителските права и на правото на контакти и следователно са в интерес на детето. Взаимно приемливите решения удовлетворяват страните в по-голяма степен, като и двете страни могат да повлияят върху резултата и да се ангажират в намирането на решение, което считат за „справедливо“. С разрешаването на спорове по взаимно съгласие се избягва възприемането на едната страна като „печелеща“, а другата – като „губеща“. За разлика от споразумението, съдебните производства по дела за упражняване на родителски права и права на контакти могат да влошат отношенията между родителите, което има вероятност да доведе до психологически страдания за децата.

Сред различните способи за достигане до взаимно приемливи решения по семейноправни спорове процесът на медиация се отличава с особени предимства. Той улеснява комуникацията между страните в неформална атмосфера и им позволява да изградят собствена стратегия за преодоляване на конфликта. Медиацията е структуриран, но гъвкав процес, който лесно може да бъде приспособен към конкретните нужди във всеки отделен случай. Тя позволява едновременно да се обсъждат както законови, така и извънзаконови съображения. Друго много важно предимство на медиацията е това, че тя дава възможност на страните да се изправят пред бъдещи конфликти по един по-конструктивен начин. Медиацията може да бъде от полза на ранен етап от конфликта преди евентуалното му ескалиране и поставянето му за разрешаване от съда, като чрез нея дори би могъл да бъде избегнат съдебен процес.

С глобализацията на съвременния свят и все по-голямата мобилност на хора в рамките на ЕС зачестяват и семейноправни спорове, свързани с деца, при които съдебното производство в една държава може да бъде последвано или придружено от съдебно производство в друга държава, свързано с различни аспекти на същия спор. Основаното на доброволно споразумение решение може да бъде от особено голяма полза в този случай.

5. Примери за добри европейски практики за разрешаване на гражданскоправни спорове и възможността за тяхното приложение в България.

За да могат все повече конфликти в областта на гражданското и в частност на семейното право да бъдат разрешени по пътя на постигане на взаимно приемливи решения, за което медиацията безспорно допринася, в отделните държави членки, биха могли да бъдат отбелязани различни добри практики, взаимстването на които в България би довело както до значително облекчаване натоварването на съдебната система, така и до постигане на по-добро, по-срочно и по-евтино разрешаване на гражданскоправни спорове и най-вече на семейно-правните конфликти. За прилагането на част от установените добри европейски практики в България би следвало да се предприемат законодателни изменения (например при въвеждане на задължителна медиация или поне на първа такава среща преди продължаване на съдебното производство). За други не е необходимо изрично законодателно уреждане и действащото такова не представлява пречка за прилагането им (информиране на страните, провеждане

на обучения както на медиатори, така и на магистрати, съдебни служители и адвокати, разкриване на центрове по медиация към повече съдилища и пр.)

5.1. Информирание на гражданите и страните по съдебни дела за възможностите на медиацията и за нейните предимства за разрешаване на правни спорове.

Без съмнение важно условие за успешното провеждане и приключване на подобни алтернативни процедури представлява не само удачната и гъвкава нормативна уредба, но и креативно и позитивно поведение на страните по делото, насочено към доброволно отстраняване на възникналите противоречия между тях. Постигането на споразумение и преодоляването на възникналия спор са обусловени и от достатъчно добра информираност на обществеността, и в частност страните по конкретно гражданско дело за наличието, предпоставките и предимствата на медиацията и останалите алтернативни способи за преодоляване на правни и неправни спорове. В този смисъл е Препоръка № R (2002)10 от 18.09.2002 г. на Комитета на министрите към Съвета на Европа за медиация по граждански въпроси.

Както е отбелязано и в Доклада от 27.06.2017 г. относно изпълнението на Директива 2008/52/ЕО (Директивата за медиацията), всички държави членки предвиждат възможността съдилищата да приканят страните да използват медиацията, като петнадесет държави въвеждат възможността съдилищата да призоват страните на информационни сесии по медиация. В Доклада се подчертава, че е важно да се разработи и поддържа отделен раздел на европейския портал за електронно правосъдие, посветен на трансграничната медиация по семейни въпроси, който да предоставя информация относно националните системи за медиация и който портал е вече факт.

В чл. 140, ал. 3 от ГПК на Република България е предвидена „възможност“ при насрочване на делото (в открито съдебно заседание съдът да напъти страните към медиация или друг способ за доброволно уреждане на спора (т.е. това се извършва писмено в закрито съдебно заседание). Не е предвидено задължение за съда да разяснява и предоставя повече информация за същността и възможностите на медиацията (пример за обратното е Белгия). Полезният ефект от напътването към извънсъдебно преодоляване на гражданския им спор би могло да се засили като тази дейност се извършва в открито съдебно заседание, след изясняване на спора от фактическа страна и при по-детайлно информиране на страните за същността и възможностите на медиацията, както

и мястото където биха могли да проведат среща с медиатор. Въпреки, че подобно детайлно обясняване правните аспекти на медиацията евентуално на други способи за алтернативно решаване на спора ще натовари работата на съда, тази разяснителна дейност трябва да бъде използвана максимално широко от съдебните състави и да не се ограничава до формално посочване на наличието на медиация и други подобни способи. В по-късен момент от производството, тази предварителна дейност би могла да даде сериозни резултати както за съда така и за страните. В противен случай се обезсмисля идеята от въвеждането на процесуална дейност по напътване на страните към медиация в гражданското съдопроизводство.

Във връзка с информираността на обществото за медиацията като алтернативна форма за разрешаване на спорове, като добри практики следва да бъдат посочени разработването и наличен уебсайт, който съдържа подробна информация, относно провеждане на медиацията, разходи във връзка с този способ и адреси на акредитираните медиатори, както и критериите и условията за тяхната акредитация. Добър пример за това са Белгия и Полша, където в съдилищата, провинциалните полицейски участъци и центрoвете за медиация са били раздадени наръчници, материали и брошури с информация за различните видове медиация и използването ѝ на практика. Проведена е била и информационна кампания по телевизията, радиото и рекламни билбордове за повишаване на осведомеността на обществеността по въпросите на медиацията.

5.2. Обучението като способ за осигуряване качеството на медиацията.

Заедно с информираността за възможностите и предимствата на медиацията, се откроява включването на медиацията в общата програма за юридическо образование (Полша) и провеждането на специализирано обучение на медиатори, съдии, съдебни служители, независимо дали това е предоставено като задължение на държавата (Белгия, Полша) или неправителствени организации (Германия, Естония, вкл. и България).

В Доклада от 27.06.2017 г. относно изпълнението на Директивата за медиацията е посочено, че седемнадесет държави членки насърчават обучението или го уреждат в националното си законодателство. В Белгия има създадена Федерална комисия по медиация, която е приела регламент за обучението на медиаторите, като самото обучение се осъществява без държавна намеса. Предвидени са различни програми, по семейна, гражданска, търговска

и социална медиация и има приет Кодекс за добро поведение на акредитирания медиатор. В Италия се изисква висше образование и преминаване на обучение за медиатор, както и участие в медиаторска организация. Министерство на правосъдието на Италия осигурява контрол върху дейността на медиаторите, като реагира при сигнали и изисква тримесечни отчети за дейността им. От друга страна, страните участват в медиацията с адвокати, които също им помагат да преценят дали медиаторът им помага достатъчно професионално да договорят споразумение. Медиаторите от своя страна са задължени да преминават допълнителни обучения ежегодно, а в случай, че не провеждат медиации, биват заличени от списъка на медиаторите.

В Доклада от 27.06.2017 г. относно изпълнението на Директива 2008/52/ЕО се приветства ангажираността на Комисията за съфинансирането на различни проекти, целящи насърчаване на медиацията и обучение на съдии и практикуващи юристи в държавите членки. Преобладаващият брой проекти според проучването на европейските страни през 2018 г. по възлагане от Народното събрание на Република България осигуряват качеството на предоставяните медиации чрез одобряване на нарочни програми за обучение по медиация, одобряване на организациите, които могат да предоставят такова обучение, осигуряване на независим орган, различен от организациите предоставящи обучение, който да провери знанията на кандидатите да станат медиатори, последващо одобряване на кандидатите да работят като медиатори, продължаващо обучение на медиаторите, наблюдение на работата на медиаторите.

Голямо е и разнообразието от подходи за прилагането на тези различни методи. Така например почти всички проучвани страни изискват преминаването на допълнително обучение за медиатор по семейни спорове освен основното обучение по медиация. Във Франция се изисква успешното преминаване през нарочно обучение за семеен медиатор с продължителност от 595 часа. Различни са изискванията за одобряване на обучителни организации. Основно те са насочени към осигуряване на подходящи и качествени обучителни програми чрез определянето на съдържанието и продължителността им. Също така изискванията към обучителните организации са свързани с определени изисквания към техните обучители, които са значително завишени спрямо тези за медиаторите – както за тяхната теоретична подготовка, така и за техните практически медиационни умения, способности да преподават и опит.

Различни са органите, пред които се полага изпитът за медиатор. В някои страни комисиите се определят от Министерство на правосъдието (Чехия), в други от нарочно създадена комисия към него (Гърция), в трети от регионалните директори по младежта, спорта и социалната интеграция (Франция), в четвърти от съсловната камара на медиаторите (Съвет по медиация, Румъния). Винаги обаче, тези органи са независими от обучаващите организации.

Почти във всички проучвани страни се установява, че е възприет режим на последващо одобряване на кандидатите за медиатори, които освен, че следва да са преминали успешно обучение по медиация, следва да отговорят и на допълнителни изисквания. Отново органите, които правят това последващо одобряване, са различни в проучваните страни. Такива органи са: Министерството на правосъдието (Италия, Унгария Чехия); Централната комисия по медиация към Министерство на правосъдието (Гърция); общите събрания на съдиите от отделните апелативни съдилища (Франция); съсловната камара на медиаторите (Румъния). Винаги тези органи наблюдават работата на медиаторите и при нарушения, допуснати от тях, предприемат съответните мерки. Наблюдаването на работата на медиаторите обаче, отнема ресурс. В някои страни медиациите не са толкова много, за да се мисли за осигуряването на допълнителен ресурс за наблюдението върху работата на медиаторите. Други страни са намерили разрешение за това чрез наблюдаване на работата на медиаторите и от организациите, в които те работят (Италия), чрез ограничаване на броя на медиаторите посредством завишени изисквания при полагането на изпита за медиатор (Чехия).

В България изискванията за провеждане на обучение и условията, на които следва да отговорят обучителите и кандидат-медиаторите са уредени в Закона за медиацията, Наредба № 2 от 15.03.2007 г. за условията и реда за одобряване на организациите, които обучават медиатори; за изискванията за обучение на медиатори; за реда за вписване, отписване и заличаване на медиатори от Единния регистър на медиаторите и за процедурните и етични правила за поведение на медиатора, както и Правила за осъществяване на контрол за спазване на изискванията за обучение на медиатори и за реда за извършване на проверки на организациите по чл. 2 от Наредбата.

Видно от действащите правила в България няма изисквания за вида и степента на образование на медиаторите, включително и в областта на семейно-правните отношения. Както беше посочено по-горе в някоя държава са налице

допълнителни изисквания за образование и обучение, което би било удачно да се въведе и в България, доколкото е налице специфика на семейните отношения, включително и тези между родители и деца и тази специфика предполага умения и познания не само в областта на семейното право. Следва дори и без законодателни промени да се насърчи допълнително обучение в областта на медиацията на съдии и практикуващи юристи, най-вече сред адвокатите, което би спомогнало тяхното привличане и убеждение в ползите на този метод за алтернативно разрешаване на правни спорове, в който смисъл са и препоръките в Доклада от 27.06.2017г. относно изпълнението на Директива 2008/52/ЕО.

5.3. Въвеждане на задължителна медиация

Насърчаването на страните към медиацията като способ за разрешаване на спорове, което да се осъществява като се придаде задължителност на процедурата по определена категория спорове, би довело до икономически и социални ползи за страните по делото и съдилищата.

Член 5 от Директива 2008/52/ЕО предвижда насочване към медиация, когато съдът може, ако е уместно и като отчита всички обстоятелства по делото, да прикани страните да използват медиация за уреждане на спора. Може също така да прикани страните да присъстват на информационна среща относно използването на медиацията, ако такива срещи се провеждат и са лесно достъпни. Директивата не засяга разпоредбите на националното законодателство, съгласно които медиацията е задължителна или подлежи на стимули или санкции, преди или след започване на съдебното производство, при условие, че съответното законодателство не възпрепятства страните да упражняват правото си на достъп до съдебната система.

Правото на Европейския съюз въздейства върху отделните държави членки да предприемат стъпки за въвеждане на задължителна медиация. Още в началото на 2015 г. пред Правната комисия на Европейския парламент е представен доклад с предложения за промени в Директива 2008/52/ЕО от 21.05.2008 г. за медиацията по граждански и търговски въпроси. Те се изразяват във въвеждане на задължителна първа среща по медиация, което да доведе до по-голям брой проведени процедури по медиация (респективно по-голям брой дела, приключили със споразумение). Това предложение цели преди започване на съдебното производство, по определена категория спорове, страните да участват в сесия по медиация като имат възможност да прекратят своето участие по време на първата среща, без това да има негативни последици за тях.

В решение на Съда на Европейския съюз по делото "Аласини" от 2010 г. е посочено, че на задължителната медиация може да се гледа като на ефективно средство, стига тя да отговаря на следните условия: не трябва да бъде обвързваща за страните, не трябва да води до съществено забавяне, трябва да спира погасителната давност за предявяването на искове и трябва да бъде безплатна или с много ниски разходи за страните.

Съобразявайки различните практики в отделните държави на ЕС е видно, че по-голям процент приключили дела със споразумения в резултат от проведена медиация има там, където ѝ е придаден задължителен характер, като все повече страни се стремят да въведат елементи на задължителен характер на медиацията по семейни спорове. Проучвания в Европа от 2013 г. и 2014 г. показват, че във всички държави медиациите са около 0,05% от съдебните спорове от няколкостотин до няколко хиляди годишно (информация от <http://www.sporazumenia.com> свързана с посещението в България през 2015 г. на консултанта на Европейския парламент по въпросите на медиацията Джузепе де Паоло). Единствено в Италия медиациите надвишават 170 000 за 2014 г. Това е постигнато именно с изменение в законодателството и въвеждането на задължителния опит за медиация. Той представлява участие на страните в една първа среща, след която могат да заведат съдебно дело, или да продължат с медиация. Резултатите са 47% споразумения, постигнати в медиация.

Съгласно извършено проучване през 2018г. по възлагане от Народното събрание на Република България (<http://students.parliament.bg/>), след проучване на действащото право на страни-членки на ЕС се установяват различни елементи на задължителност на медиацията по семейни спорове в отделните държави, като: провеждане на първа информационна среща, разпоредена от съда (Германия, Унгария, Чехия), провеждане на медиация, разпоредена от съда (Франция), провеждане на спогодително заседание, в което съдиите-докладчици използват техниките на медиацията (Германия и Италия), провеждане на първа информационна среща преди да има образувано дело (Италия и Румъния – до прогласяването на нормата за противоконституционна), провеждане на медиация преди да има образувано дело (Гърция – нормата влиза в сила от 16.10.2018 г., Франция – експериментално само в 11 първоинстанционни съдилища от 01.01.2018 г. до 31.12.2019 г.). Установено е, че дори при използването на всеки един от тези елементи в различните държави е налице разнообразие. Така например, докато в Германия и Унгария не е предвидена минимална продължителност на първата информационна среща,

разпоредена от съда, в Чехия тази среща следва да продължи не по-малко от три часа. Така всъщност е много вероятно от информационна срещата да премине в медиационна, т. е. чрез провеждане на медиация. Друга вариантност съществува и по отношение на това кой може да провежда първата информационна среща/медиацията. В някои страни това могат да правят само медиатори – Италия, Румъния, Франция – но следва да се отчете, че във Франция пенсионирани съдии работят като спогодители към съдилищата. В други страни това могат да правят освен медиатори и действащи или пенсионирани съдии, които не разглеждат делото (Германия, Гърция, Унгария), или дори съдебни служители (Унгария). Нещо повече, в някои от проучваните страни, съдиите-докладчици следва да бъдат активни в подпомагането на страните да постигнат спогодба (Германия и Италия).

В проучваните страни се използват и различни санкции, за да се гарантира, че страните по спора ще спазят задължението да използват задължителния елемент на медиацията. Тези санкции са: заплащането на разноските по делото от страната, която не се е съобразила с разпореждането на съда за провеждане на информационна среща, независимо от неговия изход (Германия, Унгария и Чехия), провеждането на първа информационна среща/медиация преди образуване на дело е условие за допустимост на последващо съдебно производство (Гърция, Италия, Румъния – до прогласяването на нормата за противоконституционна; Франция, но само експериментално в 11 първоинстанционни съдилища и от 01.01.2018 г. до 31.12.2019 г.), налагането на глоба на страната, неизпълнила разпореждането на съдията за провеждане на информационна среща (Чехия и Гърция), или неучаствала в задължителна информационна среща (Италия), приемането от съда, че са осъществени факти, неизгодни за страната, неизпълнила задължението да участва в информационна среща (Италия).

В България понастоящем не са въведени някои от посочените по-горе елементи на задължителна медиация. Работи се обаче по законови промени в посока задължителна медиация по семейни и някои облигационни спорове, с тенденция за разширяване на този кръг. Така според протокол № 2 от заседанието на Комисия „Съдебна карта, натовареност и съдебна статистика“ към Съдийската колегия на Висшия съдебен съвет, проведено на 03 февруари 2021 г., е приет за сведение доклада на г-жа Даниела Марчева относно дейността на работната група, сформирани с решение по т. 6 от протокол № 22/02.10.2019 г. на КСКНСС към СК на ВСС и изготвената от работната група

Концепция за въвеждане на задължителна съдебна медиация по гражданските и търговски дела в съдилищата.

Според нея задължителна медиация ще бъде въведена пилотно до края на 2021 г. в София, Варна, Пазарджик и Перник. Съдилищата в тези градове са избрани, защото там има изградени и работещи съдебни центрове по медиация. От останалите 24 в девет ще трябва да се надградят, а в 15 – да се създадат такива центрове. Предвижда се да има задължителна медиация по следните видове дела: развод; делба; спорове за промяна на мерките, свързани с родителската отговорност и личните отношения с бабата и дядото; спорове между съсобственици или във връзка с отношенията в етажната собственост; разпределяне на ползването на съсобствена вещ. Според авторите на концепцията има и друга група дела, при които медиацията би била подходяща за разрешаването им, но при определени условия. Става дума за всички облигационни спорове, независимо от цената на иска, т.е. включително търговските, с изключение на потребителските и исковете за вреди от непозволено увреждане; всички вещни спорове, независимо от цената на иска; трудови спорове и такива между съдружници в търговски дружества и спорове за интелектуална собственост.

Според становището на проф. Джузепе де Пало, българските граждани и търговци биха могли да спестят 700 милиона евро годишно, ако ползват медиация. Ползите от въвеждане на задължителен елемент на медиация биха били големи за спорещите страни. Те ще спестят време и пари – за България изчислението е, че биха спестили средно 198 дни и 836 евро на спор, ако се постигне споразумение в 50% от случаите. Ползите за страните, разбира се, надхвърлят простите изчисления. Резултатите от медиацията често нямат само времеви и паричен израз, особено в областта на семейните спорове, при които често се определя съдбата на деца, за които не е без значение как ще продължи живота им – с подкрепата на двама родители или с недостиг на средства и внимание. С медиацията страните договарят нещо, което във всички случаи би било по-изгодно, отколкото очакваното решение на съда, защото задачата на последния е да приложи закона, докато задачата при медиацията е да се намери житейско решение, което и двете страни приемат за добро и справедливо. Решенията в медиацията търсят реални ползи и за двете страни.

5.4. Ролята на адвокатите.

В много от европейските държави действат разпоредби, които задължават адвокатите да разяснят и напътят клиентите си към медиация. В Италия адвокатът по делото е задължен писмено да уведоми клиентите си за възможността за медиация като алтернатива на делото. Клиентът има право да развали договора с адвоката си, ако той не му предостави тази информация. Адвокатите са задължени по закон да информират клиентите за опцията за медиация и да опитат да разрешат спора чрез медиация. Тази мярка за популяризиране на медиацията има решаващо значение в Италия. В Германия, според Раздел 13 от Правила за професионална практика на адвокатите, те трябва да съветват техните клиенти да решават споровете си по най-подходящия начин. Следователно адвокатите са длъжни да насочат клиентите си към медиация, ако тя е най-подходяща за дадения случай.

В множество доклади на Европейската комисия и Европейския парламент като една от основните мерки за популяризиране и насърчаване на медиацията се сочи въвеждане на задължение адвокатите да информират клиентите си за възможността да разрешат възникналия спор чрез медиация. С оглед на посоченото, следва да се осмисли подход, съгласно който да бъдат предложени разпоредби в Закон за адвокатурата и Етични кодекс на адвоката, адвокатите да разясняват и напътват клиентите си към медиация, когато считат, че такава е най-подходяща за разрешаване на дадения казус.

В отделните държави членки на ЕС са използвани различни подходи за включването на адвокатите в процеса на използване на медиацията. Най-честите са: адвокатурата да организира обученията за медиаторите адвокати (Чехия) или да участва в създаването на обучителни организации (Гърция), адвокатурата да администрира изпита за медиаторите адвокати, като събира и съответната такса (Чехия). Друг подход е адвокатурата да наблюдава и контролира работата на адвокатите медиатори (Чехия), адвокати да участват в органа, отговарящ за наблюдението и контрола върху медиаторите (Гърция), задължително участие на адвокатите на страните при провеждане на медиация (Гърция и Италия), признаването за изпълнително основание на споразумение, постигнато чрез медиация и приподписано от адвокатите на страните (Гърция и Италия), адвокатите да бъдат признати за медиатори по право (Италия).

5.5. Придаване изпълнителна сила на подписаното в процедура по медиация споразумение.

Още с приемането на Препоръка № R(98)1 относно семейната медиация се посочи, че при желание на страните, държавите трябва да съдействат за признаването от съдебните или други компетентни органи на постигнати в резултат на медиация спогодби, както и да предоставят механизми в съответствие с националното си законодателство за изпълнението на одобрени спогодби. Също така се предвиди, че споразумението обвързва страните като договор, но има изпълнителна сила само ако бъде одобрено от съда, като не следва да се одобряват споразумения, които противоречат на обществения ред.

Анализът на правната уредба на споразумението, постигнато в процедура по медиация в българския Закон за медиацията, показва, че същата е изключително пестелива и лаконична. Изискванията на Директивата по придаване на изпълнителна сила на споразумение от процедура по медиация формално са изпълнени с измененията в чл. 18 от ЗМ, но на практика тази уредба създава неясноти и затруднения при тълкуването ѝ. Възприетият механизъм за придаване на изпълнителна сила на споразумение от процедура по медиация влиза в противоречие със същността на медиацията като доброволна и поверителна процедура и понятието за съдебна спогодба, установено в гражданско процесуалната теория и съдебната практика.

Удачно разрешение в случая е да се разшири възможността за придаване изпълнителна сила на споразумението не само при потвърждаването му от страните пред съда (което на практика е съдебна спогодба, постигната след медиация). Възможно е да бъде взиман подход наблюдаван в някои от европейските страни – чрез внасянето на споразумението в съда или чрез нотариалното му заверяване (споразумението получава изпълнителна сила от съдилищата в Гърция, Словения, а в други – на споразумението може да бъде придадена изпълнителна сила като на нотариален акт (Германия, Нидерландия).

6. Предложения за подобряване на работата на Районен съд – Русе в областта на алтернативни методи за решаване на спорове.

Към настоящия момент в Районен съд – Русе не е установен единен модел на препращане към медиационна процедура, не фигурира център по медиация и липсва достъпна за страните информация, която да улесни възможността им да се възползват от услугите на медиатор. На практика съдебните състави, разглеждащи граждански дела при насрочването им в закрито съдебно заседание, „напътват“ страните към медиация или друг способ за доброволно уреждане на спора, но не получават достатъчно обхватна информация за

същността и преимуществата на медиацията, нито биват улеснени практически при направен избор да опитат да разрешат спора помежду си посредством медиация.

В тази насока за насърчаване ползването на медиация, би могъл да бъде взаимстван опит от други съдилища в страната (добър пример за това са Софийския районен съд и Софийския градски съд), като на уебпортала на Районен съд – Русе бъде поставена информация за същността на процедурата по медиация, да се акцентира на ползите от нея за страните и по-конкретно в сферата на брачните и родителските спорове. Също така по модел на дадените като пример две съдилища би било добре в Районен съд – Русе да бъде внедрен център за спогодби и медиация, който да функционира както на място, така и в изцяло онлайн среда, което би способствало за подобряване възприятието за медиацията като бърз и леснодостъпен подход. Това би дало възможност за намаляване натовареността на съда посредством насърчаване използването на алтернативни методи за разрешаване на спорове, респективно увеличаване на ефективността на работата на институцията на съдебната власт и повишаване на общественото доверие към нея.

За целта следва да бъде подкрепена разработката на конкретна инфраструктура, която да позволява тясното взаимодействие между медиатори и граждани, както и между съдии, медиатори и адвокати посредством осигуряването на регулярни работни срещи. От една страна, провеждането на професионални дискусии ще обедини усилията на магистрати и адвокатура в насърчаването на медиацията като особено подходящ метод за адресиране на семейни конфликти. От друга страна, разработката на допълнителни материали, посредством които центърът би функционирал, и такива, насочени към широката общественост, би допринесло за успешното установяване на процеса по медиация като предпочитан способ за решаване на спорове.

Редом с гореизложеното и по пример на редица добри чуждестранни практики, следва да бъде подкрепено внедряването и на информационни сесии за родители, които да бъдат провеждани от експертите, работещи в центъра по медиация към Районен съд – Русе. Информационните сесии биха намерили приложение по споровете, разглеждани от съда на основание чл. 59, 127 и 127а от Семейния кодекс, и биха канализирали усилията на родителите да постигнат споразумение в хода на последващата медиация, като им дадат фокус върху действителните нужди и най-добри интереси на техните деца. Ценно в цитираните информационни сесии е и това, че родителите получават познания

за това как да изградят практически своя живот като родители така, че да полагат споделена грижа за детето, в името на най-добрите му интереси, отвъд по-тесните рамки на споделеното родителство. Паралелно с това, следва да бъде подкрепена идеята за изграждането на специализирана психологична експертиза и материали с подобна насоченост, които да бъдат налични за страните, обърнали се към центъра по медиация. Всичко това ще цели да подобри готовността на страните да водят качествен диалог, насочен към взаимоприемливи решения, а оттам – и увеличаване броя на процедурите по медиация, преминаващи през центъра.

На последно, но не по значение място, следва да бъде отправено предложение за организирането на ден на отворените врати в Районен съд – Русе, в рамките на който да бъде разяснявано на достъпен език за ролята на медиацията в съдебния процес и как страните могат да се възползват от нея. Всичко това е добре да бъде съчетано със засилено участие в онлайн пространството, в това число и в социалните мрежи, от където да бъде търсено набиране на популярност на алтернативните способи за решаване на конфликти.

7. Заключение.

Богатата европейска практика, свързана с процедурата по медиация, не оставя съмнение за необходимостта от бърза реакция на българския законодател и приемането на изцяло нов Закон за медиацията и/или изменения и допълнения в сега действащия. Те следва да отговарят на стандартите и нормите на правото на Европейския съюз, детайлно и пълно уреждащи процедурата по медиация. По този начин ще се предостави по-широка възможност на страните за разрешаване на спора между тях посредством постигане на взаимно приемливо за тях решение, респективно за повишаване ефективността на процедурата по медиация на територията на Република България. Безспорен принос в тази насока ще има провеждането на обучителни и информационни кампании както сред практикуващите юристи, така и сред широката общественост.

8. Използвани източници

----- www.eufunds.bg -----

1. Европейски портал за електронно правосъдие – <https://e-justice.europa.eu>.
2. Доклад от 27.06.2017 г. относно изпълнението на Директива 2008/52/ЕО (Директивата за медиацията)
3. Решение на Съда на Европейския съюз по делото "Аласини" от 2010 г.
4. Информация от <http://www.sporazumenia.com> свързана с посещението в България през 2015г. на консултанта на Европейския парламент по въпросите на медиацията Джузепе де Паоло/
5. Проучване от 2018 г. по възлагане от Народното събрание на Република България – <http://students.parliament.bg/>
6. Доклад на г-жа Даниела Марчева относно дейността на работната група, сформирана с решение по т. 6 от протокол № 22/02.10.2019 г. на КСКНСС към СК на ВСС
7. Препоръка № R(98)1 относно семейната медиация.
8. Препоръка № (99)19 относно медиацията по наказателни въпроси.
9. Препоръка (2001)9 относно медиация между административни власти и частни лица
10. Препоръка R(2002)10 за медиация по граждански въпроси.
11. Информация от <http://www.mediation-net.eu>
12. Адекватността на законодателната уредба на алтернативните способи за разрешаване на правни спорове. (Търговско и облигационно право, № 5, 2013, с. 8 проф. Силви Чернев).
13. Директива 2008/52/ЕО относно някои аспекти на медиацията по гражданскоправни и търговскоправни въпроси.
14. Регламент (ЕО) № 2201/2003 на Съвета от 27 ноември 2003 г. относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по брачни дела и делата, свързани с родителската отговорност, с който се отменя Регламент (ЕО) № 1347/2000
15. Регламент (ЕО) № 4/2009 на Съвета от 18 декември 2008 г. относно компетентността, приложимото право, признаването и изпълнението на съдебни решения и сътрудничеството по въпроси, свързани със задължения за издръжка.
16. Хагска конвенция от 25 октомври 1980 г. за гражданските аспекти на международното отвлечане на деца
17. Хагска конвенция от 19 октомври 1996 г. за компетентността
18. Закон за медиацията.

19. Наредба № 2/15.03.2007г. за условията и реда за одобряване на организациите, които обучават медиатори, за изискванията за обучение на медиатори, за реда за вписване, отписване и заличаване на медиатори от Единния регистър на медиаторите и за процедурните и етични правила за поведение на медиатора.
20. Модели на медиация в ЕС – <https://www.ombudsman.bg>.
21. Ръководство за добри практики в контекста на Хагската конвенция за гражданските аспекти на международното отвлечане на деца от 25 октомври 1980 г. /достъпно на уебсайта на Хагската конференция по международно частно право <https://www.hcch.net>